Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

SPROG OG KULTUR

UDGIVET AF

INSTITUT FOR JYSK SPROG- OG KULTURFORSKNING

VED

PETER SKAUTRUP
H. P. HANSEN OG NIELS ÅGE NIELSEN

Tyveandet bind - hæfte 3

UNIVERSITETSFORLAGET I AARHUS
MCMLX

INDHOLD

V. J. Brøndegaard: Danske børnelege med blomster og andre plantedele (fortsat) 65–76

K. Ringgaard: Den jyske dynamiske cirkumfleks på Samsø.. 77

Evert Salberger: Guld och frälse..... 78–82

K. Ringgaard: A. Grøn og H. F. Feilberg..... 83–96

Indsendt litteratur

Bibliotheca Arnamagnæana. Vol. XX. Opuscula. Vol. I. – Bihang till Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhälles handlingar. 78 (1959). – Budkavlan. XXXVII. – Dansk konversationsleksikon. Hæfte 41–42–43. – Dansk Tidsskrift-Index. 45. årg. 1959. – Det norske Videnskaps-Akademi i Oslo. Årbok 1959. – Deutscher Sprachatlas. Wissenschaftlicher Jahresbericht. 1959–60. – Erhvervshistorisk årbog 1959. – Folkloristica. Festskrift till Dag Strömbäck 13. aug. 1960. – Forkortelser i historisk litteratur. Særtryk af Fortid og Nutid bd. 21 hefte 1. 1960. – Fortid og Nutid. XXI. 1. – Højskolens ungdomstid i breve. I–II. Ved Roar Skovmand under medvirken af Hans Lund og Arne Fog Pedersen. – Kommissionen til undersøgelse af de i dansk privateje bevarede kilder til dansk historie. Beretning 1959. – Language. Vol. 36. 1 og Supplement. – Skast herreds tingbog 1639. 3. hefte. ved Poul Rasmussen. – *K. F. Söderwall:* Ordbok över svenska medeltidsspråket. Suppl. 25. häftet, av K. G. Ljunggren. – Trikotage-Museet i Herning. – Vetenskaps-Societen i Lund. Årsbok. 1960. – Aasum herreds tingbog 1645–48. 3. hefte. – *Agerschou, Agnes:* Et fragment of Jóns saga baptista (i Særtryk af Bibliotheca Arnamagnæana Vol XX (Opuscula 1) side 97). – *Leiv Amundsen:* Det norske Videnskaps-Akademi i Oslo 1857–1957. II. – *Harry Andersen:* Om tiden for assimilationen af *ht* til *tt*. Særtr. af Arkiv. – *Willy Andersen:* Dansk lommeordbog. – *Hans Bekker-Nielsen:* Et brudstykke af Kongespejlet. Med bemærkninger om indholdet af AM 668,4°. (I Særtryk af Bibliotheca Arnamagnæana Vol XX (Opuscula 1) side 105). – *Samme:* Duen uden galde. Et forslag til en tekstrettelse i Dunstanus saga. (I Særtryk af Bibliotheca Arnamagnæana Vol. XX (Opuscula 1) side 339). – *Samme:* Hvornaar blev Isleifr Gizurarson bispeviet? (I Særtryk af Bibliotheca Arnamagnæana Vol. XX (Opuscula 1) side 335). – *Sven Benson:* Ortnamnselementet magle. I Særtryk af Sydsvenska Ortnamnssällskapets Årsskrift 1959–1960. – *Samme:* Landsmålsarkivet i Lund 1960. – *Gösta Bergman:* Skandinavisk språkvärd på 40- och 50-talen. Særtr. af Nordisk tidskrift. – *Samme:* Det lämpliga uttrycket. Særtr. af Nysvenska studier. – *Bjarne Berulfsen:* Hva er en Purpose. (Avhandl utg. av Det no. Videnskaps-Akademi i Oslo, II. Hist. Filos. Klasse. 1959. No. 3). – *Viggo Bitsch:* Ad barndommens veje. – *Anders Bjerrum:* Johannes Jutæ og Valdemars Jordebog. Særtr. af »Ti Afhandlinger« udg. af Stednavneudvalget. – *Steen Steensen Blicher:* Trækfuglene. Faksimileudg. 1960. – *Andreas Blinkenberg:* Le Problème de la Transitivité en Français Moderne. Essai Syntacto-Semantique. (Hist.-fil. Meddelelse, udg. af Det kgl. da. Vid. Selskab: Bd. 38, nr. 1). – *Petter Dass:* Alle Evangelia Sangviis forfattet. Utg. av Didrik Arup Seip. 1960. – *Bertil Ejder:* Eddadikten Vafþrúðnismál. Særtr. af Vetenskaps-Societens i Lund. Årsbok 1960. – *Lars Ekre:* Stadnamn frå Midt-Jotunheimen. 1960. – *A. G. Epstein:* Om børns tilegnelse af den ubestemte artikel på dansk. Særtr. af Tale og Stemme 1959. – *Falkenstjerne* og *Borup Jensen:* Håndbog i dansk litteratur. Kommentar til bind 1 fra oldtiden til 1700. Hæfte A. 13. udgave. 1960. – *Samme:* Håndbog i dansk litteratur. Kommentar til bind 1 18. århundrede. Hæfte B. 12. udgave. 1960. –

(Fortsættes omslagets side 3.)

69. Overgartner Jens K. Jørgensen i Berlingske Tid.s Søndag 11. Aug. 1929 S. 5.
70. S. M. Beyer, En geographisk-historisk og oeconomisk... Beskrivelse over Bringstrup og Sigersted Sogne ved Ringsted, Sorø 1791, 104.
71. J.-T. 246; Vorherres Brød er ogsaa Navn til den nektarrige Nellikerod (Feilb.JO III, 1088) [se her S. 20.
72. E. Tang Kristensen, Øen Anholt i sagn og sæd (1891), 128.
73. J.-T. 134; Amtmand Urne hos Thott 4°, 1507; Skattegr. V, 73.
74. Skattegr. V, 69, 73; XII, 159. Sukkerpatte er ogsaa Navn til Barnesut.
75. AxLa & Seeb. 48 J.-T. 134, 316, Hejmdal 12. Nov. 1925; Feilb.JO III, 650, JOT 351; sml. Marius Kristensen i Da. Folkemaal V (1931–32), 69.
76. Min Barndomsby (1915), 69.
77. Aug. Lyttkens, Svenska växtnamn III (1912–15), 1674, Växtnamn III (1912–15) 1674; J.-T. 101, 306.
78. Berlingske Tid. 5. Juli 1931.
79. AxLa, Fynske Plantenavne 70.
80. J.-T. 184, 356, UfF top. Saml. 2055 (indsendt 1929). Paa V.Lolland er iagttaget, at Støvvejen pilles ud og spises.
81. J.-T. 22, 285.
82. Horticultura 4. Aarg. (1950), 73ff.
83. Jyllandsposten 16. Jan. 1949, S. 9 Sp. 1. – Navnet *Smilgum* til den nært beslægtede Krumhals (Anchusa arvensis), der er not. i Thy (J.-T. 283), hentyder sagtens til Børnenes Nektarsugning (se Feilb.JO III, 407), saafremt Navnet ikke snarere fejlagtigt er tillagt denne Plante i St.f. Oksetunge. I Thüringen (Gotha) er noteret *Eier und Speck* til Krumhals (M. Herzog i Mitteilungen d. Ver. f. Goth. Gesch. u. Altertumsforsch. 1901, 170).
84. AxLa, Fynske Plantenavne 24.
85. J.-T. 120, 312.
86. Knud Hjortø, Fra Ordenes Samfund (1918), 18.
87. Da. Folkemaal III (1929), 146.
88. Aage Rohmann i Smaaafhandlinger om Bornholm til Peter Thorsen... (1942), 115ff.
89. Livet i Klokkergaarden 55f.; AxLa & Seeb. 115; Feilb.JO II, 99f.; sml. Skattegr. VIII (1887), 57: unge Pigers Kærestevarsel.
90. Hyrdeliv 38f.
91. Da. Havebrug Nr. 15, 1950.
92. J.-T. 345.
93. Reimer, Nordfyn 374; Muld og Mæle (1935), 158.
94. Meddelt af Museumsinspektør Henning Henningsen (fra Nyborgegnen).
95. Trøsket Træ har været benyttet i Fyrtøj (Ingvorsen 58, Reimer, Nordfyn 152) og til Lunte ved Bjælkesprængning (Anders Uhrskov, Nordsjællandsk Landsbyliv i ældre Tid (1918), 18).
96. DFS 1906/46: 620 (Gdr. A. Christiansen, Pollerup).
97. UfF top. Saml. 2055 (Aarh. Amt); sml. Navne som Lokespung (Birgitte Møller, Vilde Planter (1900), 75) og det bornholmske Engpenge [*æinjpæinj*].
98. J.-T. 198f., 333; FeilbJO. III, 18, 19f., 309.
99. AxLa, FynskePlantenavne 99.
100. E. Køie i Jul paa Bornholm 1937, 17f.
101. Karoline Graves, Ved Halleby Aa (1921), 226.
102. Den almindelige Natur-Historie i Form af et Dictionaire ved Valmont de Bommare. Oversat, forøget og forbedret af H. von Aphelen, V (1768), 192.
103. J.-T. 242.
104. Mogens Lorentzen i Digtsaml. Grøftekanten (1940), 17.
105. AxLa, Fynske Plantenavne 6f.; maaske er det Spaltefrugtens Form, der har ledt Tanken hen paa en Propel.
106. Fr. Heide, Midtsjælland i de gode, gamle Dage (1919), 238.
107. Sml. Vald. Rørdam i Af et Barns Verden (1933), 21.
108. J.-T. 303.

109a. AxLa & Seeb. 21.

109b. Feilb.JO II, 320 (hvor der – sikkert fejlagtigt – er Tale om Stængelled af en Skærmplante).

110. TangKr. Børnerim 676; Mar. Kristensen i Da. Folkemaal 5. Aarg. (1931–32), 65f.; Feilb.Jo III, 274 (m. Orakel).
111. J.-T. 348.
112. Da. Folkemaal 1. Aarg. (1927), 119, jnf. Feilb.JO II, 486 (brændende Dunhammerkolbe i første Brød v. Bagning) og Feilb.JOT 102 (til Fakkel Valborgaften).
113. Reimer, Nordfyn 371; AxLa & Seeb. 36f., jnf. Navnet Mustrapper til Musevikke (Horsensegnen: Skattegr. V, 74).
114. Feilb.JO II, 633; III, 210f. (Sivhat, -kukkemand, -laas, -pisk, -stol, -stork). Jnf. II, 468: Lusetrappe om Hakker i Haar efter uøvet Klipper [V.Jyll.].
115. Johs. V. Jensen i Digte 1901–1941 (1943), 220.
116. Breve fra Ensomheden (1936), 17f.
117. Ole Olsen i Hjemstavn (1920), 11.
118. Hyrdeliv 56f., 119; jnf. H. F. Feilberg, Dansk Bondeliv, saaledes som det i Mands Minde førtes, navnlig i Vestjylland, Kbh. 1889, 326, hvor *Hårkamp* jævnføres med Børste-Siv (Juncus squarrosus), ogsaa Nælder kunde bruges.
119. Meddelt af Dyrlæge Wollesen, Rude, til AxLa.
120. J. Krohn, Kastanjetræet, i »Fortæll. for Børn« (1919), 5f.; Lollandsk Landsbyliv i 19. Aarhundrede, Nykøb. F. 1937, 96 (o. 1870).
121. Jens K. Jørgensen og Kn. Hee Andersen, Blomster ved Alfarvej (1930), 83f.
122. J.-T. 3, 278.
123. Havearkitekt Troels Erstad i Berlingske Tid. 25. Juli 1944.
124. Jnf. Feilb.JO I, 96, II, 737; Oldefar og Oldemor betegner i Sdj. henholdsvis Farfar og Mormor (smst. II, 737).
125. AxLa, Fynske Plantenavne 104.
126. Vald. Vester i Høstfanfare (1934), 16.
127. Feilb.JO I, 96f., J.-T. 3, 278.
128. AxLa, Fynske Plantenavne 81f.; Forf. nævner endnu to (noget spekulative) Tydninger.
129. J.-T. 344.
130. Kæruldens Frødun har i Nødsperioder været anvendt af Fattigfold som Pude- og Dynefyld (Feilb., Dansk Bondeliv (1889) 59, TangKr. i Hedebogen, 3. Opl. (1913), 42; Hyrdeliv 118f.; F. C. Schübeler, Norges Vextrige I (1885), 317).
131. Thuborg, Harboøre 135.
132. J.-T. 182.
133. Forf. Karl Hansen i Landet Nr. 30, 1950 (m. to Fotos; fortalt af Forf.s Oldemor); Feilb.JO II, 761.
134. J.-T. 73, 298, sml. Feilb.JO I, 290f.
135. Fingerbøl-Navnet m. Varianter er noteret til Campanula-Arter fra det meste af Landet: J.-T. 47ff., 289, Skattegr. V, 73, XII, 157f.
136. Jnf. Jens Holmboe i Nyt Magasin f. Naturvidenskaberne Bd. 66 (Oslo 1928), 202f.
137. Breve fra Danmark (1922), 90.
138. Johs. Tholle i Loll. Falst. hist. Samfunds Aarbog XXIV (1936), 132, 140, 144.
139. TangKr. Børnerim 679f., Feilb.JO I, 111 (Pinden kaldtes vistnok en *Brager*, se endv. her S.48); Jørgen Hansen, Nønnes Skoleaar (Odense 1915), 45; Fr. Knudsen i DFS 1934/XII (fra Midtsj.), A. Uhrskov, Dagligt Liv (Nordsjællandsk Folkeliv V, 1924), 57.
140. Hyrdeliv 37 (Foto), 38, 119, 121; Feilb.JO I, 696, II, 286, 325f. *Kalkkost* er Fællesnavn til flere stive Græsarter: J.-T. 150, 296.
141. Jørgen Hansen, Nønnes Skoleaar (1915), 72 (Fyn?).
142. Knud Poulsen, Vandringer (1928), 96f., Politiken 23.10.1952; Pindsvineknop (Sparganium) er paa S.Fyn blevet kaldt *Vægterstav*.
143. J. A. Bentzien kalder i sin Anvisning til... Færsk og Saltvandsaquarier (1862), 20 Krebseklo (Stratiotes aloides) for Soldatplante, hvilket sagtens er en Oversættelse af det eng. Bognavn *watersoldier* (R. C. A. Prior, The Popular Names of British Plants, 1863, 146). Navnene Mægæ, Mægen, Mægerot til Iris florentina og I. pseudacorus (ca. 1350) er beslægtet med oldnord. *mækir*, Sværd (se Ove Arbo Høeg i Naturen, Marts 1938, S. 82).
144. Breve fra Danmark (1922), 49. For Benbræk (Narthecium ossifragum), der har lignende Blade, er noteret Navnet Sabelgræs: Feilb.JO III, 138.

145. Jnf. Kristen Bech i Digts. Stokroser (Odense 1935), 69 og J.-T. 211f.; Simon Paulli (1648) har *Geszlinge*.
146. AxLa & Seeb. 53 < Sønderj. Maanedsskr. 1928, 169; Johs. V. Jensen, Kongens Fald, 3. Opl. (1922), 187.
147. Meddelt af Redaktør Robert Huhle, Sønderborg.
148. J.-T. 245, 364.
149a. Jens K. Jørgensen & Kn. Hee Andersen, Blomster ved Alfarvej (1930), 95; Navnet Fuglerede findes allerede 1619 (Apothecken Taxt GIIIJ^{v}) og i Paulli's Flora Danica (1648), 219, A.
149b. Kaj Bom, Mere om Slang (1950), 170.
150. 27. Sept. 1950 mistede to Drenge i København Livet efter Fald fra Kastanietræer (Politiken 28. Sept. 1950).
151. Forfatterinden Ester Nagel i Social-Demokratens Kronik 30. Okt. 1949, Sp. 1–2.
152. En Legetøjs-Gris dannes af Irisfrugt og Hyben, idet 4 indstukne Pinde er Ben og et Stykke af Stilken Halen: Feilb.JOT 186. Navne som Horsze Bønne (Kylling 1688), Horsepære (A. Uhrskov, T9 Nordsjællænderes Erindringer (1921), 134) og Svineblomst til Iris pseudacorus kan dog ogsaa betegne noget nedsættende ved Mosevæksten.
153. UfF top. Saml. 780: ved Sakskøbing benævnt *hiwnhæste*.
154. DFS 1906/46: 833 (optegnet 1908).
155. J.-T. 334.
156. Flora og Fauna 1894, 8 (fra Avernakø), UfF top. Saml. 1049 (Taasinge, optegn. 1913 af H. Høgstrøm).
157. Digtsaml. Stokroser (Odense 1935), 102 f.; Røde Grise anføres ogsaa for Hvidtjørnbær (Fyn: UfF top.Saml.882).
158. J.-T. 318.
159. J.-T. 336; Navnet Vilde Heste anføres desuden for Chenopodium bonus-henricus (smst. 290).
160. Jens K. Jørgensen & Kn. Hee Andersen, Blomster ved Alfarvej (1930), 130; jnf. det gængse Tilnavn Gavflab og det falsterske Kykelikyblomst.
161a. Nationaltidende 22. Okt. 1951 S. 5 (m. Foto).
161b. Meddelt af Fru K. M. Pedersen, Thyrsting v. Brædstrup som leget ca. 1870; jnf. J.-T. 34, 289. Tusindpiger (< Tusindpitter (Paulli 1648), en figurlig Henrydning til Randkronernes Form?) anføres 1774 af Ivar Dam Just i Grundig og fuldstændig Anvisning til Havevæsenet II, 105.
162. Jnf. gængse Folkenavne som Jomfrusærk (J.-T. 65), Paraplyer (Jyll.: Skattegr. V, 73), Paraplyblomst (AxLa, Fynske Plantenavne 101) o.a. Et langelandsk Navn Oles Telt (not. 1946) skyldes maaske Leg.
163. Det sønderj. Navn Mannekop (< ty. *Mohnkopf;* Kapslen!) (se J.-T. 160, 323) kan have denne Oprindelse: J. L. Pauwels, Enkele bloemnamen in de Zuidnederlandsche dialecten ('s Gravenhage 1933), 80.
164. AxLa, Fynske Plantenavne 113.
165. UfF top. Saml. 163.
166. AxLa, Fynske Plantenavne 42.
167. Isak Dinesen (Pseud.) skriver i Syv fantastiske Fortællinger (1935), 455: »... Diclytra – som man i Danmark kalder Løjtnantshjerter, fordi de, naar man bøjer Blomsterne fra hinanden, indeholder en Champagneflaske og en Danserinde«.
168. Meddelt af Botanisk Gartner H. Nilaus Jensen i Dansk Bot. Forening 27. Apr. 1944.
169. Disse Almuefortællinger maa være sekundære Dannelser; sandsynligvis er det den Lighed, som der ofte kan være mellem Blomstertegningen og et vrissent Ansigt, der har givet Anledning til Navnet; i andre europæiske Sprog findes en Række Tilnavne, der har Stedmoder, Svigermoder eller forældreløst Børn som Sujet, se Aarhuus Stiftstid. 18. Apr. 1948 (Tillæg), Berlingske Aftenavis 18. Nov. 1948 og Anders J. Eriksholm i Digts. Højsommer (1903), 6 (1. og 4. Vers).
170. Lærer K. Jensen, Ølgod, i Brev til Feilberg 26. Juni og 24. Sept. 1878: DFS 1922/23; jnf. Feilb.JO III, 562, Tidsskr. f. Havevæsen 1868, 72f. og H. C. Andersen i Kun en Spillemand (1837; Sprog- og Litt.selsk.s Udg. 1944) III, 46 (Middelfart?).
171. Feilb.JO III, 562, DFS 1906/23: 2326.
172. DFS 1906/23: 361, 1174, 1384, 2401 m.fl.

173. Sml. Navne som *Marie med Barnet* for Martsviol (Vardeegnen: Skattegr. II, 44) og Gøgeurt (smst. XII, 158) samt *En Mand i en Sæk* (Gøgeurt); *Marieblomst* (Jyll.) har maaske ogsaa Allusion hertil.
174. DFS 1906/23: 1621 (Viborg Amt).
175. AxLa & Seeb. 20; jnf. de jyske Navne *Kukmandsblomme, -rose* (Feilb.JO II, 325f.).
176. Digtet »Dyrlægens Minde« i Saml. Verdens Lys (1926), 39f.
177. Jnf. TangKr. JA² IV, 132; VI, 101 (hvor Mand narres med »Lygtemand«). AxLa & Seeb. 10 hævder, at Instrumentet forhen blev sat ud paa Møddingen Jule- og Nytaarsnat i den Hensigt at forjage onde Aander(?). – I Kragenæs (Vestloll.) har der siden 1953 været afholdt en aarlig »Roelygtefest«, hvor de bedste Lygter præmieres; her som i Slesvig synger Børnene en særlig »Lanternevise« (Da. Børnebl. 26 (1953), 702; Kolding Folkebl. 6. Nov. 1956).
178. J.-T. 135, 316.
179. Horticultura 4. Aarg. (1950), 73.
180. Skattegr. V, 74 (meddelt fra Taaning v. Skanderborg); UfF top.Saml. 2055 (indsendt 1929).
181. J.-T. 251, 348.
182. Mag. scient. Johan Lange i Radioforedrag 13. Aug. 1943 Kl. 17⁰⁰ (Kbhvn.).
183. AxLa, Fynske Plantenavne 76f. (o. 1885).
184. Karoline Graves, Ved Halleby Aa (1921), 148.
185. Thuborg, Harboøre 283.
186. Sofus Franck, Langs Grøftekant og Hegn II (1945), 38; Da. Folkemaal 2. Aarg. (1928), 87.
187. TangKr. Børnerim 680, Feilb.JO I, 301, i Mar. Kristensen i Da. Folkemaal 2. Aarg. (1928), 85f.; Reimer, Nordfyn 376, Feilb. JOT 149.
188. Hyrdeliv 57ff. (m. Foto), 164f. (m. Skitse af indskaarne Mærker) Feilb.JO I, 207, 720, II, 194, 347; Da. Folkemaal 2. Aarg. (1928), 88; jnf. Anders Uhrskov, Dagligt Liv (Nordsjæll. Folkeliv V, 1924), 192f.: Datoskurer i Pilegren som Piskeskaft.
189. Hyrdeliv 61ff. (m. Fotos); Ringlestaven forekommer alm. i de danske Varianter af Eventyrtypen Aarne 328.
190. Skattegr. VI (1886), 95.
191. Hyrdeliv 64.
192. TangKr. Børnerim 679.
193. Livet i Klokkergaarden 199, Ingvorsen 182.
194. Aarbog for dansk Kulturhistorie udg. af Poul Bjerge (Aarh. 1898), 105, jnf. Da. Folkemaal 2. Aarg. (1928), 88.
195. Reimer, Nordfyn 378; jvf. Feilb.JO III, 836, *trilletrant*.
196. Jens K. Jørgensen og Hee Andersen, Blomster ved Alfarvej (1930), 117f.; jnf. Navne som Hundetamp, Rørtamp, Dontamp (J.-T. 251, 357).
197. A. Uhrskov, To Nordsjællænderes Erindringer (1921), 134 og sm. Forf., Dagligt Liv (1924), 192, 195.
198. Hyrdeliv 55, 116.
199a. Fr. Knudsen i DFS 1934/XII (fra Bromme S. o. 1870).
199b. Feilb.JO I, 414 < Skattegr. IX, 206.
200. Reimer, Nordfyn 376.
201. Danske Folkemaal 2. Aarg. (1928), 86f.
202. Fr. Knudsen i DFS 1934/XII (fra Bromme S.).
203. Se Marius Kristensens etymologiske Tydning af Plantenavnet Pil udfra ældre Tids Drengepraksis: Da. Folkemaal 4. Aarg. (1931–32), 66ff. – Livet i Klokkergaarden 199 (Sejgpil).
204a. Loll.-Falsters hist. Samfunds Aarbog 1930, 122.
204b. Feilb.JOT 52.
205. Moth's Ordsedler H353, J. W. Hornemann, Forsøg til en dansk oekonomisk Plantelære, 2. Opl. (1806), 293, TangKr. Børnerim 680; Reimer, Nordfyn 277, 375f. Hyldebøssen nævnes af Jens Baggesen – forøvrigt Forf.s eneste Brug af Hyld – og er i Niels Jeppesens Digtsaml. Gyldne Straa (1915), 39f. Genstand for et helt Digt »Hyldebøssen«, hvis sidste Vers lyder: »Saa tygged jeg Kugler og sigted efter de søvnige Fluer og tegnede Skiver paa Dørene ind til de andre Stuer«.
206. Reimer, Nordfyn 375.
207. Nævnes af J. W. Hornemann i anf. Arb. (1806), 293.

208. J.-T. 304.
209. Erik Viborg, Forsøg til systematiske danske Navne af indenlandske Planter (1793), 89.
210. AxLa & Seeb. 42 < J.-T. 225, 341; Feilb.JO II, 209, III, 306f.
211. J.-T. 226; Feilb.JO III, 410.
212. Tidsskrift f. hist. Botanik I (1921), 246.
213. J.-T. 226; Botanisk Tidsskr. XIII (1882), 31.
214. J.-T. 318.
215. Skattegr. V, 73 (Varde).
216. Da. Folkemaal 3. Aarg. (1929), 141ff.
217. Knud Poulsen, Breve fra Ensomheden (1936), 126.
218. AxLa, Fynske Plantenavne 28, 129; J.-T. 237 (Svendborg).
219. Vort Havebrug 1899, 186f. jnf. jnf. Thott 4°718, 373 (1678) og Videnskabernes Selskabs Ordb. 1820, II, 143 (Klapperrose); fra ty. *Klatschrose, -mohn.*
220. Feilb.JO III, 825; lign. Navne er imidlertid i Udlandet knyttet til den Overtro, at hvis Valmueblomsterne plukkes, vil der ske Lynnedslag under et snart optrækkende Tordenvejr.
221. Hejmdal 26. Maj 1925, jnf. Feilb.JO II, 236. I Videnskabernes Selskabs Ordb. 1820, II, 191 anføres *Knæppegræs.*
222. J.-T. 79, Skattegr. III, 188 *(Knaker)*, C. Schade, Beskrivelse over Mors (1811), 165.
223. J.-T. 80; Videnskabernes Selskabs Ordbog 1820, II, 191.
224. Anders Uhrskov, To Nordsjællænderes Erindringer (1921), 134; H. C. Terslin i Nordsjællands Venstreblad 19. Dec. 1934.
225. Meddelt af Museumsinspektør Henning Henningsen (fra Kbhvn. og Nyborg); J. Krohn, Kastanjetræet, i »Fortæll. for Børn« 1. Saml. (1919), 5f.
226. Krøyers Tidsskr. 1838–39, 184.
227. J. W. Hornemann, Forsøg til en dansk oekonomisk Plantelære, 2. Opl. (1806), 573.
228. Feilb.JO I, 252, III, 331f.
229. Joh. M. Schaar, Oeconom. Afhandl. til Land-Huusholdningens Nytte, 1. Del (1775), 61.
230. Heimatblätter für den Kreis Sonderburg I (1914), 38ff.
231. Feilb.JO III, 305, 306, 315, 332, 608.
232. Helene Strange, I Mødrenes Spor (DF-m 54, 1945), 124; J. Olsen, Fra Sydsjælland (DF-m 12, 1914), 16.
233. Reimer, Nordfyn 244, jnf. 230: i Svineblære; Feilb.JO I, 530.
234. Sorø Amtstidende 16. Okt. 1944; jnf. Navnene Fiol-, Violinstrenge for Tangarten Chorda filum (J.-T. 92 < Kylling 1688; AxLa, Fynske Plantenavne 118).
235. Erik Viborg, Forsøg til systematiske danske Navne... (1793), 121; J. W. Hornemann, Forsøg til en dansk oekonomisk Plantelære, 2. Opl. (1806), 559.
236. En Mængde Navne med Tilknytning hertil *(blistro, plister* o.lign.) anføres i Aug. Lyttkens, Svenska växtnamn 307ff., 1668f., FFb 707 og i Budkarlen VIII (1929), 16. Se Mar. Kristensen i Da. Folkemaal 5. Aarg. (1931–32), 65f.

237a. TangKr. Børnerim 675f.

237b. Viggo Møller, Haarvildtsjagten (1890), 10 (Græsblad mellem Tommelfingrene), 191 (i særlig Bladfløjte); Lyden efterligner den brunstige Raas Skrig, naar den forfølges af Bukken.

238. TangKr. Børnerim 676 (fra Kværndrup).
239. Feilb.JO III, 323; II, 703 m. Henvisn. til et norsk Legetøj *nyna.*
240. Tagrøret dannede Grundlaget for den græsk-romerske Rørfløjte *calamus* < gr. kalamos > oldfr. chalemie > mnty. schalmei > ænyd. skalmej (e).
241. Livet i Klokkergaarden 134.
242. Ingvorsen 183.
243. Hyrdeliv 67f.
244. AxLa, Fynske Plantenavne 79 (o. 1870).
245. J.-T. 22, 284 jnf. 228: *Hundtud* til Mærke (Sium angustifolium; Vends.).
246. Meddelt til Fr. Knudsen fra Krøjerup i Bromme S. (DFS 1934); Feilb.JO III, 125 har *rönflöjt* (Silkeb.).
247. AxLa & Seeb. 22.
248. TangKr. Børnerim 677, Feilb.JO I, 709.
249. Johs. Tholle i Nationaltid. 17. Apr. 1931; Riisberg Jensen, Hjertegræs (1947), 62f.

250. E. Rostrup i Tidsskr. f. populære Fremstill. af Naturvidenskaben, V. Rk. Bd. III (1876), 470), Feilb. I, 94 (blærre = slaa Kile ind); se dog Feilb.JO II, 463.
251. TangKr. Børnerim 677, Ingvorsen 183.
252. TangKr. Børnerim 677; Reimer, Nordfyn 375.
253. Feilb.JOT 232, jvf. III, 328.
254. TangKr. Børnerim 678, Feilb.JO III, 227.
255. Skattegr. XII (1889), 30.
256. Marius Kristensen i Da. Folkemaal 5. Aarg. (1931–32), 65 (fra Aarhusegnen o. 1875).
257. Meiborg, Jonas Stolts Optegnelser (1890), 113. – Poet. Skrifter i Udv. v. F. L. Liebenberg (1896–99), I, 267.
258. Mellem sydfynske Sunde. Hverdag og Højtid (DF-m 41, 1934), 249; H. Grüner Nielsen, Læsøfolk i gamle Dage (DF-m 29, 1924), 181, Feilb.JO I, 137, 512, III, 92, 470, Uhrskov, Højtid (Nordsjæll. Folkeliv IV, 1924), 19f., Loll.-Falsters Samfund, Jan.-Nr. 1954.
259. J.-T. 119; jnf. 312, 361 og 356: *Gammelmand*, *Spaamand* (N.Jyll.), *Røde Ole* (Sdj.), *Møllemand* (Salling); Feilb.JOT, 87.
260. Feilb.JOT 52; jnf. TangKr.JAT I (1900), 3.
261. Feilb.JO II, 739 < TangKr. Børnerim 118.
262. AxLa & Seeb. 14 < Hejmdal 12. Nov. 1925.
263. J.-T. 219, 310.
264. DFS 1906/23: 1173, jnf. TangKr. Børnerim 118, Skattegr. VIII, 46.
265a. TangKr. Børnerim 474.
265b. Se Feilberg i »Haven« 1901, 244f.
266. En statistisk Undersøgelse blandt 557 amerikanske Studenter (290 Kvinder og 267 Mænd i Alderen 16–25 Aar) gav til Resultat, at 11 pCt. benyttede visse Spaadomsremser – betegnende nok var de 29 eller 15 pCt. Kvinder (Amer. Journ. of Psychology XXX (1919), 90). Den unge Pige, der lønligt spørger Margueriteblomsten om sin Kærlighedslykke, er et ofte brugt Sujet for Refræn-Forfattere og i Ballet-Scener.
267. Hyrdeliv 124 (viser, om Barnet har *gue smörlyk*), AxLa & Seeb. 66, DFS 1906/23: 1171 (Vends.); sml. Feilb.JO III, 414 (om Smørblomst ved at holdes mod Husmoders Hage smitter af).
268. Digtet »Smørblomst« i Saml. Blomstervers (1925), 32f.
269. St. St. Blicher i Gamle og nye Noveller 115, 4. Del af Fortællingen »Baglænds« (knyttes af *Hviinstraa* = Hvene), J. Kamp, Danske Folkeminder, Æventyr, Folkesagn, Gaader, Rim og Folketro (1877), 74 jnf. 311; Feilb.JO III, 1179.
270. J. Kamp, Dansk Folketro, udg. af Inger M. Boberg (DF-m 51, 1943), 117.
271. Feilb.JO II, 477 (sml. Stikord Lykkering!) og JOT 294 (m. Litteraturhenvisn.), Johs. Brøndum-Nielsen i Berlingske Tid. 9. Febr. 1932. Om Knuder som magisk-erotisk Magtmiddel, se Kuml 1956, 86ff.
272. DFS 1906/23: 282 (Sv. Frederiksen 1925 efter Frk. Joh. Nielsen, Raaglund, f. 1885).
273. Saml. Dram. Digte, 2. Udg. (1853), V, 33. Skikken nævnes af H. C. Andersen »I Sverige« 24. Kap. (Dagbogsnotat 6. Juli 1849), af Thv. Ussing i Orig. Digte og Fortæll. (1854), 134f., Paludan-Müller, Ivar Lykkes Historie I (1866), 77, o.a.
274. Hyrdeliv 121; Skattegr. VIII, 85 har lign. Kærestevarsel m. Hørstraa.
275. TangKr. Børnerim 653, sml. J. Kamp, Danske Folkeminder... (1877), 69f.
276. AxLa & Seeb. 49 jnf. Feilb.JO III, 1137.
277. J. Kamp, Danske Folkeminder... (1877), 69f.
278. Feilb.JO I, 298, III, 615; sml. III, 531 (»drage Stak«); Livet i Klokkergaarden 193. – I den Thott'ske Saml. (4° 1525, 280) findes Citatet »Med Halm kand mand drage straae«; nævnes ogsaa af Moth (S 846) og af Wessel i »Anno 7603« (1785), 36. Se T. Vogel-Jørgensen, Bevingede Ord (1940), Sp. 575 (»trække det korteste Straa«).
279. Stille Verdner (1942), 27.
280. J. S. Møller, Moder og Barn i dansk Folkeoverlevering (DF-m 48, 1940), 48, AxLa & Seeb. 41.
281. Mette Skibsted i Politikens Magasin 2. Nov. 1947, Sp. 3.
282. DFS 1906/23: 294 (meddelt af Emma Jensen, Kokkedal).
283. TangKr. Børnerim 346ff., Feilb.JO I, 123, II, 210, J. Kamp, Danske Folkeminder... (1877), 66f., Lollandsk Landsbyliv i 19. Aarhundrede (1937), 148f., Spectator VI (1949), Sp. 17f.
284. Skattegr. V, 72, DFS 1906/23: 2224.

285. J.-T. 59, 292.
286. J. Kamp, Danske Folkeminder... 67f.
287. TangKr. Børnerim 348f.
288. AxLa & Seeb. 8 (under Gaaseurt).
289. DFS 1906/23: 2224 sml. Feilb.JO I, 530.
290. DFS 1906/23: 972; 2401 (m. Tusindfryd), jnf. TangKr.JF IV, 406, Feilb.JO I, 243
291. Christine Hansen i Sønderjydsk Maanedsskrift IV (1927–28), 112.
292. Spectator VI (1949), Sp. 59 (medd. fra Randbøl S. som Leg o. 1890); smst. V (1948), Sp. 105.
293. TangKr. Børnerim 653.
294. TangKr. Børnerim 348 (fra Aarhusegnen), Feilb.JO I, 530 og JOT 196 (m. Litteraturhenvisn.).
295. Spectator VI (1949), Sp. 184 (o. 1890).
296. DFS 1906/23: 3, 1702 (Ribe), Sønderj. Maanedsskr. IV (1927–28), 112.
297. E. Rostrup i Danmarks Natur (1899), 272.
298. Skattegr. VI (1886), 67 (fra Flemløse).
299. Sofus Franck, Langs Grøftekant og Hegn I (1937), 77f.
300. Flora Danica (1648), S. 203 Nr. 53, D.
301. I. M. Thiele, Den danske Almues overtroiske Meninger (1860), 47; Jens Kamp, Danske Folkeminder... (1877), 168 (V.Sj.); Reimer, Nordfyn 380, UfF top. Saml. 2055 (Aarh. Amt), DFS 1906/23: 620 (Møn), 640 (Bornh.) m.fl.
302. Social-Demokraten 10. Maj 1950; eller ligger der en ironisk hentydning i Navnene? sml. *Skræd-der* (Brøndsel: Viborg 1. c. 1793, 162) og *Bejler* (Burre-Snerre: Flora Danica 1648, S. 167), der ligesom Mælkebøttefnug let hæfter ved Tøjet.
303. Fortællinger og Digte (1835), 19f.
304. Heden og Haven (1932), 60f.
305. Billeder fra Barndommens By (Stege 1943), 55.
306. Det evige Foraar (1917), 39f.
307. Anton Andersen, Fra Planternes Verden (1885), 202, UfF top. Saml. 2055.
308. Skattegr. V (1886), 172 (fra Fredericia).
309. Skattegr. II, 95, TangKr. DS IV, 607, DFS 1906/23: 1171.
310. Anton Andersen, 1. c. 202, Skattegr. V, 72.
311. DFS 1906/23: 1035 (Svendborgegnen).
312. Johs. Tholle i Loll. Falst. hist. Samfunds Aarb. XXIV (1936), 139; AxLa, Fynske Plantenavne 84.
313. J. Kamp, Danske Folkeminder... (1877), 168, Anton Andersen, 1. c. 202, DFS 1906/23: 2398 (Koldingegnen).
314. TangKr. DS IV, 607, Anton Andersen, Fra Planternes Verden (1885), 202, Skattegr. II, 95.
315. J. Kamp, Danske Folkeminder... (1877), 73.
316. Sporestøvets Udtømning ligger vel til Grund for de i Danm., Norge og Sverige gængse Folkenavne med *fis* som Præ- eller Suffix (se J.-T. 137, 317) jnf. Plantens botaniske Slægtsnavn Lycopodium *(lycos + perdo)* og oldnord. *fisa*, fjærte (Deutsch. Wörterb. III, 1691).
317. J. Kamp, Danske Folkeminder... (1877), 175; Feilb.JO III, 972, Hyrdeliv 125, Aalb. Stiftstid. 30. Okt. 1949; sml. Lars Andersen, Folkesagn og Folketro i Ods Herred (1918), 26: Ellefolk gør Belurer blind med Svampens Sporestøv.
318. J.-T. 317.
319. Axel Lange i Berlingske Aftenavis 7. Maj 1938.
320. J.-T. 124, 313.
321. J.-T. 334, Feilb.JOT 293, DFS 1906/46: 833.
322a. Skattegr. VIII (1887), 43, J. Kamp, Dansk Folketro, udg. af Inger M. Boberg (1943), 48.
322b. Feilb.JO III, 274.
323. Reimer, Nordfyn 524, Hyrdeliv 122; Marie Christophersen, Fra Hedeboegnen (DF-m 26, 1923), 158, DFS 1906/23: 3092.
324. TangKr. DS IV, 593; samme Tro er ogsaa knyttet til andre Vaarblomster: Feilb.JO I, 79 (Anemone), Reimer, Nordfyn 523 (Tusindfryd), TangKr. DS IV, 621 (Viol), m.fl.
325. Jens Kamp, Danske Folkeminder... (1877), 177 (Loll.) og sm. Forf., Dansk Folketro (udg. 1943), 50 (Bogø); Reimer, Nordfyn 435, 557, Helene Strange, I Mødrenes Spor (DF-m 54, 1945), 198 (Falst.), DFS 1906/23: 2364, 2494 m.fl. Se K. L. Kristensens Digt »Paaskemorgens

Æble« i Saml. Mindets Træ (1944), 49f. – Johs. Tholle nævner denne Praksis 1937 (Aarbøger udg. af Hist. Samf. for Aarh. Stift, XXX, 155) som »en Skik, der er uhyre udbredt endnu«. (?).

326. TangKr., Øen Anholt i sagn og sæd (1891), 73.
327. Reimer, Nordfyn 371, jnf. J. Kamp, Dansk Folketro, udg. af Inger M. Boberg (1943), 46: Firkløver lagt i Barnets første Bog gør det lærenemt (Bogø).
328. Hyrdeliv 123.
329. DFS 1906/46: 624 (indsendt 1919 fra Borre).
330. DFS 1906/23: 3335 (Havetoft).
331. DFS 1906/23: 3.
332. Hyrdeliv 59f. (m. Variationer), Feilb.JO III, 341, TangKr. Børnerim 342.
333. H. F. Feilberg, Dansk Bondeliv... (1889), 323ff. sml. sm. JO II, 632 øv. og 633 (Tørv).
334. Reimer, Nordfyn 453, A. Uhrskov, Højtid (Nordsjæll. Folkeliv IV, 1924), 22, J. S. Møller, Fester og Højtider i gamle Dage II (1933), 282f. (NV. Sj.); Nødder og Æbler var ogsaa Børnenes Jule- og Nytaarsgave: Fra Dansk Folkemindesamling VI (DF-m 44, 1938), 135, 137 (S. Slesv. o. 1860).
335. Feilb.JO I, 236, Livet i Klokkergaarden 127; sml. den i Nutiden meget populære og varierede Skik blandt saavel Børn som Voksne at *klunse*, d.e. at gætte Antal Tændstikker o.a. i lukket Haand.
336. Henrik Ussing, Det gamle Als (1926), 178f., Feilb.JO I, 452, II, 720 se ogsaa I, 15 (Agn i Hænde), 625 (m.fl. Varianter); J. S. Møller, Fester og Højtider II (1933), 283 (NV. Sj.).
337. Da. Stud. 1940, 154, Sø. Mskr. 18 (1941), 16 jnf. Feilb.JO I, 625, JOT 217.
338. Reimer, Nordfyn 598 (o. 1870), Aug. F. Schmidt i Da. Stud. 1940, 155 (Koldingegnen o.a. St.), sml. Feilb. I, 625, III, 677 og JOT 217.
339. Fr. Knudsen i DFS 1934 (Leg o. 1905), jnf. *fippe*, *fiple*, berøre med Fingerspidserne, røre ved en Genstand: C. Molbech, Dansk Dialect-Lexicon... (1841), 112, Ordb. da. Sprog IV (1922), Sp. 1022; Feilb.JO II, 630.

340a. Jnf. Ussing, Det gamle Als (1926), 179 og Feilb.JO I, 94 samt Molbech i anf. Arb. 42.
340b. Feilb.JO I, III
341. Arkivar Ellekilde i Berlingske Aftenavis 4. Apr. 1944.
342. Se Social-Demokratens Kronik 2. Marts 1950; om Bindebreve: Feilb.JO I, 75; Johs. E. Tang Kristensen: Danske Bindebreve. Sprog og Kultur. II, 129ff.
343. Nemnich 1798, 2065; Hornemann 1806, 310. Om Vintergæknavnet contra Sommergæk, se H. C. Andersens Brevveksling med Edvard og Henriette Collin, V, 289f., hvor Grundlaget for Eventyret »Sommergjækken« (1863) kommenteres.
344. Gækkebrevsskikken nævnes af St. St. Blicher (f. 1782), Grundtvig (f. 1783) og Ingemann (f. 1789), men ikke af Oehlenschläger (f. 1779) og Heiberg (f. 1791), der begge var opfødt i københavnske Borgerhjem.
345. Om Gækkebreve og -vers, se f. Eks. TangKr. Børnerim 160ff. (Nr. 1501–1516), J. Kamp, Danske Folkeminder... (1877), 189f., Anton Andersen, Fra Planternes Verden (1885), 164f., Reimer, Nordfyn 605ff. og Feilb.JO I, 447.
346. Ingvorsen 44.

347a. Feilb.JOT 180.
347b. TangKr. JF-m IX, 76.

348. Hyrdeliv 162; Feilb.JO II, 632; maaske ogsaa brugt som Straf i Leg (l. c.).
349. Skattegr. V, 74, XII, 159.
350. Feilb.JO I, 715, II, 468; AxLa & Seeb. 51.

351a. Fr. Knudsen i DFS 1934/XII (Langel.), Reimer, Nordfyn 458f., FeilbJO III, 1153 (Ribe 1840–49).
351b. TangKr. Børnerim 667, Skattegr. II, 141, VI, 238.

352. Tangkr. Børnerim 667.
353. Ingvorsen 181.
354. Ekstrabladet 10. Juni 1949.
355. Fr. Knudsen i DFS 1934/XII (fra Jyll. 1918).
356. Thott 4°710, 55b (»kemppæ blat«); J.-T. 173f., 326 < E. Fries, Jämnförelse mellan inhemska växternas namn i Skandinaviska och Engelska folkspråken (1865); sml. AxLa, Fynske Plantenavne 115 og AxLa & Seeb. 40f., Feilb.JO II, 149, 297.

357. Feilb.JOT 263, Spectator V (1948), Sp. 106.
358. J.-T. 25, 285; Feilb.JO I, 664.
359. Aage Rohmann i Smaaafhandlinger om Bornholm til Peter Thorsen... (1942), 115ff., Skattegr. VI, 205f. *Munke*-Navnet er iøvrigt tillagt en Mængde Planter med hoveddannet Blomst(erstand) paa et nøgent Skaft, se J.-T., Registeret, og Ordbog over Danmarks Plantenavne I (1959), Sp. 123, 304, 778f., 801; Joh. Lange mener, at alle disse Planter er blevet brugt til at »slaa Kæmpe« med (jvf. s.57), og at Munk har Betydningen 'tung Hammer', munke 'slaa, prygle'.
360. Fr. Knudsen i DFS 1934 (fra Sj.). Ogsaa spillet med Krakmandler (Morgenbladet 22. Dec. 1929 (Sj.)); jnf. Reimer Nordfyn 542, TangKr. JF IV, 406: Fund af to Kærner i een Nød eller Mandel er et Lykkevarsel. Filippine er fr. gennem ty. *Vielliebchen.*
361. Meddelt til Fr. Knudsen som leget i Haslev 1910 (DFS 1934); Landet 21. Okt. 1948 (m. Tegn.).
362. TangKr. Børnerim 591 (medd. fra Særslev), Skattegr. IV, 13; sml. Feilb.JO III, 504 (Straa lægges tæt ved Mangletrille, Personen skal staa paa -fjæl herover).
363a. Fr. Knudsen i DFS 1934 (o. 1880).
363b. Feilb.JO III, 1134, JOT 178.
364. Meddelt af Museumsinsp. Henning Henningsen (leget i Nyborg Realskole o. 1920). V. Bang nævner i Latinskoleliv og Studenterliv (1892), 78, 90, at en Rektor i Schwaben i Løbet af et halvt Aarhundrede uddelte bl.a. 911 »Hovednødder«, 527 Stokkeslag og 7905 Ørefigner; 777 Gange havde han ladet Disciple knæle paa Ærter og 631 Gange paa et Stykke trekantet Træ.
365. Mellem sydfynske Sunde (DF-m 41, 1934), 255; sml. Fynsk Hjemstavn 7. Aarg. (1934), 35ff.
366. Sml. Feilb., Dansk Bondeliv 326 (som Hyrdedrengenes Fyrtøj).
367. Jørgen Hansen, Nønnes Skoleaar (Odense 1915), 50.
368. Buch der Natur (Franz Pfeiffer's Udg.), Stuttg. 1861, 324.
369. Se Max Höfler, Volksmedizinische Botanik der Germanen; i: Quellen u. Forschungen z. deutsch. Vlkde Bd. 7, Wien 1908, 41f., 45f.
370. Matth. Höfer, Etymologisches Wörterbuch der in Oberdeutschland vorzüglich aber in Österreich üblichen Mundart, Linz 1815, II, 306.
371. Contrafayt Kreuterbuch (1532), 229.
372. P. Skautrup, Et Hardsysselmål I (1927), 147; sml. Zeitschr. f. Ethn. 43 (1911), 830.
373. Frances Densmore, Uses of plants by the Chippewa Indians (1928), 320.
374. Ed. Hahn i Zeitschr. f. Ethn. 43 (1911), 829ff., jnf. Note 5.
375. Surampfele und Surchrut. Ein Rest aus der Sammelstufe d. Ureinwohner der Schweizeralpen; i: Neujahrsblatt der Naturforsch. Gesellsch. in Zürich (1911), 28 pp. 4°. Sml. sm. Forf., Die ältesten Nutz- und Kulturpflanzen; i: Vierteljahrsschrift d. Naturforsch. Gesellsch. in Zürich 62 (1917), 80–102.
376. Schübeler [Note 130] I, 589f.
377. Max Höfler [Note 369], 27f.
378. A. Maurizio, Die Getreidenahrung im Wandel der Zeiten (Zürich 1917), 121, 126.
379. Max Höfler, Engelbrot (Not- und Hungerbrot); i: Zeitschr. für österreisch. Volkskunde XX (1914), Særtryk S. 4.
380. Heinr. Marzell, Bayerische Volksbotanik (1925), 72f. og sm., Die Tiere in deutsch. Pflanzennamen (1913), 14ff.
381. Digte 1901–1941 (Kbh. 1943), 64; sml. 249 to sidste Vers.
382. Af en Barns Verden (1932), 10.
383. Hans Plischke i Nachrichten v. d. Gesellsch. d. Wissensch. zu Göttingen, Phil.-Hist. Klasse, Fachgruppe 2, N. F. Bd. 2, Nr. 1, 1936.
384. Om hele Spørgsmaalet Lege og Legetøjs Vandringer og Udbredelse kan henvises til Edw. B. Tylor i The Fortnightly Review XXV (1879), 735–747, og sm. Forf. i Journ. of the Anthropolog. Inst. of Gr. Britain and Ireland, IX (1880), 23–31.
385. Schw. Archiv für Volkskunde XX, 339f., XXII, 33.
386. A. Uhrskov, Handel, Haandværk, Fiskeri... (1939), 172; Zeitschr. d. Vereins für Volkskunde XXIV, 19 (16. Aarh.); Schüb. [Note 130]. I, 356 (m. Litteraturhenvisn.).
387. Skaberens Verk. Et naturhistoriskt, og med Hensyn til Huusraad, lægevidenskabeligt Ugeblad, af R. Phillip, Kbh. 1838, 137.
388. Marius Kristensen i Danske Folkemaal V (1931/32), 68f.
389. Ove Arbo Høeg i Det Kgl. Norske Videnskabers Selskabs Forhandlinger Bd. 13 (1940), 157ff.

390. Gareth H. Browning, The Book of Wild-Flowers and the Story of their Names I (1936), 175f.
391. Da. Stud. 1940, 154f.
392. Se Zingerle, Kinderspiel im Mittelalter 32f. (m. Citat af Retsdokument fra 1403), Böhme Deutsches Kinderlied u. Kinderspiel (1897), 185 og Cock & Teirlinck, Kinderspel en Kinderlust in Zuid-Nederland IV (1904), 144ff.
393. Stewart Culin, Korean Games (1895), 52f.
394. Handwörterbuch d. deutsch. Aberglaubens II, Sp. 893, Marzell 1925 [Note 380], 74–82, Zeitschr. d. Ver. f. Volksk. XI, 341 (m. Litt. henv.).
395. Da. Stud. 1928, 54–76, 1932, 33–56, 1944, 1–38, især 13 og 21ff.
396. Schw. Archiv für Volkskunde IX (1919), 10f.
397. Feilb.JO III, 456f.
398. Henry Petersen, Om Nordboernes Gudedyrkelse og Gudetro i Hedenold (1876), 83.
399. TangKr. JA² I, 73f., Feilb.JO I, 446, Kamp, Dansk Folketro 163, 167.
400. Her citeret efter Böhme [Note 392], 185, Nr. 912.
401. Sämtliche Werke III (Stuttg. 1885), Faust 1. Teil, 307.
402. Se C. W. v. Sydow, Om traditionsspridning; i: Scandia 1932. 5 > Selected Papers of Folklore (1948), 13, 29.
403. R. Nordhagen i Maal og minne 1947, 31.
404. J. Britten & Rob. Holland, A Dictionary of English Plant-Names (1878–86), 277.
405a. Marzell, Wörterbuch d. deutsch. Pflanzennamen I, Sp. 309, 337f; *Schornsteinfeger* af Vejbredaks stukket i Konvalstængel: M. Millitzer & Th. Schütze, Die Farn u. Blütenpfl. im Kreise Bautzen (1952), 215.
405b. Schw. Archiv XXII, 164.
406. FFb. 707, Budkavlen VIII (1929), 16.
407. J. Niessen Rheinische Volksbotanik I (1936), 231, Marzell, Himmelsbrot und Teufelsleiter (1951), 23; H. Heukels, Woordenboek der nederl. Volksnamen van planten (1907), 163; E. Rolland, Flore populaire I, 157; Britten & Holland [Note 404], 79f., 104.
408. FFb. 709.

REGISTER

Aakande (Nuphar luteum) 61
Ahorn (Acer pseūdoplatanus) 22
Appelsin (Citrus aurantium) 29
Ask (Fraxinus excelsior) 22, 25, 31, 32, 37

Benbræk (Narthecium ossifragum) 66
Benved (Euonymys europaeus) 15, 46
Blaahat (Knautia arvensis) 38
Blaamunke (Jasione montana) 38
Blæresmelde (Silene cucubalus) 28, 33
Blæretang (Fucus vesiculosus) 30, 33
Brand (Tilletia, Ustilago o.a.) 49
Brombær (Rubus fruticosus) 18, 25, 55
Bukar (Aperula odorata) 15
Burre (Arctium) 16, 24, 49
Byg (Hordeum vulgare) 30, 49
Bændeltang (Zostera marina) 35, 50, 52
Bøg (Fagus silvatica) 15, 18, 19, 21, 31, 34, 35, 46, 55, 58

Djævelsbid (Succisa pratensis) 38
Dunhammer (Typha) 21, 22, 23, 24, 26, 29, 31, 57
Døvnælde (Lamium album) 20

Eg (Quercus robur) 16, 19, 21, 24, 25, 30 46, 55, 58
El (Alnus glutinosa) 26
Elm (Ulmus glabra) 19, 22
Enebær (Juniperus communis) 31
Engelskgræs (Armeria maritima) 14, 17
Engelsød (Polypodium vulgare) 56

Fingerbøl (Digitalis purpurea) 24, 35
Fladstjerne (Stellaria holostea) 34
Fluesvamp (Amanita muscaria) 25
Fløjelsgræs (Holcus lanatus) 49
Frytle (Luzula) 23
Fuchsia 28
Fuglekirsebær (Cerasus avium) 19
Fyrsvamp (Polyporus fomentarius) 52

Gaaseurt (Anthemis) 42
Galtetand (Stachys silvatica) 24
Gedeblad (Lonicera periclymonum) 19, 20
Gedeskæg (Tragopogon pratensis) 22, 25, 45
Geranium roseum 21
Gran (Picea) 17, 26, 29
Græs (Graminaceae) 16, 18, 25, 29, 35, 40, 41, 46, 47, 49, 50, 51, 58, 60, 61
Græskar (Cucurbita) 23, 27, 29, 49
Grønkaal (Brassica oleracea acephela) 17, 26
Guldvaldmue (Eschscholtzia californica) 29
Gulerod (Daucus carota) 17, 26, 29

Hanekro (Galeopsis ladanum, G. tetrahit) 20, 35
Harekløver (Trifolium arvense) 26
Harpiks (Resina) 18
Hassel (Corylus avellana) 19, 25, 30, 31, 32, 35, 47, 49, 51, 58
Hestekastanie (Aesculus hippocastanum) 15. 21, 23, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 34, 36, 51
Hindbær (Rubus idaeus) 18, 23, 32, 55
Hjerteblomst (Dicentra spectabilis) 28
Honning (Mel) 19
Humle (Humulus lupulus) 23
Hvene (Agrostis) 25, 64, 70
Hvidkløver (Trifolium repens) 14, 19, 46, 50
Hvidtjørn (Crataegus) 19, 32, 67
Hyacinth (Muscari botryoides) 15
Hyld (Sambucus nigra) 21, 27, 31, 32, 37, 46

Jordbær (Fragaria) 18, 55
Judaspenge (Lunaria annua) 22

Kaalrabi (Brassica napus var. rapifera) 17, 21, 23, 29
Kalmus (Acorus calamus) 17
Kamille (Matricaria) 21, 42
Kartoffel (Solanum tuberosum) 17, 21, 27, 29, 30, 32, 50, 51, 52
Kastanie (Castanea sativa) 16, 19
Katost (Malva) 15, 19, 21, 50, 55
Kattefod (Antennaria dioeca) 14
Kejserkrone (Fritillaria imperialis) 20
Kirsebær (Cerasus acida) 19, 21, 33, 37, 37, 50
Klokke (Campanula) 24, 33, 50, 52
Kobjælde (Pulsatilla pratensis) 25, 29, 49
Kodriver (Primula) 20
Kogleaks (Scirpus, især S. validus) 23
Kongelys (Verbascum) 16

Konval (Polygonatum multiflorum) 21
Kornblomst (Centaurea cyanus) 14, 38
Kork (Suber) 26, 30, 32, 50
Krageklo (Ononis repens) 27
Krebseklo (Stratiotes aloides) 66
Krumhals (Anchusa arvensis) 65
Krusemynte (Mentha crispa) 16
Kulsukker (Symphytum officinale) 20
Kællingetand (Lotus corniculatus) 27, 29, 46
Kæmpefyr, Mammuttræ (Sequoia gigantea) 31
Kæruld (Eriophorum) 24, 26, 57
Kørvel (Anthriscus silvestris) 21, 32, 36

Lilje (Lilium) 49
Lind (Tilia) 27
Lungeurt (Pulmonaria officinalis) 20
Lupin (Lupinus) 27
Lærkespore (Corydalis cava) 24
Løn, se Ahorn
Løvemund (Antirrhinum majus) 27, 50
Løvetand, se Mælkebøtte

Marehalm (Elymus arenarius) 24
Mos (Bryophyta, Bryum o.a.) 24, 26, 30
Mælkebøtte (Taraxacum) 15, 21, 22, 23, 33, 36, 43, 46, 49, 50, 51, 59, 60, 61

Navr (Acer campestre) 32
Nellikerod (Geum rivale) 20
Nælde (Urtica) 45, 49, 66

Oksetunge (Anchusa officinalis) 15, 20
Okseøje (Chrysanthemum leucanthemum) 42, 60

Padderokke (Equisetum) 17, 34, 41
Pastinak (Pastinaca sativa) 17, 21
Pengeurt (Thlaspi arvense) 22
Perikon (Hypericum perforatum) 16
Petunia 20
Phlox 15
Pil (Salix) 16, 24, 25, 26, 30, 31, 32, 36f., 39
Pindsvineknop (Sparganium) 66
Poppel (Populus) 16, 26, 34
Porre (Allium porrum) 35
Potentil (Potentilla anseriana) 24
Pragtstjerne (Melandrium album) 27, 33, 52
Pralbønne (Phaseolus coccineus) 15

Rabarber (Rheum) 18, 21, 23
Rajgræs (Lolium perenne) 41
Ranunkel (Ranunculus) 39
Regnfang (Tanacetum vulgare) 21
Rose (Rosa) 15, 16, 19, 27, 46, 49
Rottehale (Phleum pratense) 64
Rug (Secale cereale) 49
Runkelroe (Beta vulgaris subsp. perennis var. maritima) 23, 29
Rævling (Empetrum nigrum) 18
Rødbede (Beta vulgaris subsp. esculenta var. cruenta) 23
Rødkløver (Trifolium pratense) 19, 46, 50
Røn (Sorbus) 15, 16, 19, 31, 36

Sandtidse (Hipopphaë rhamnoides) 19
Siv (Juncus, især J. effusus og J. squarrosum) 16, 23, 25, 27, 31, 40
Skabiose (Scabiosa columbaria) 38
Skjaller (Rhinanthus major) 22, 34
Skovmærke, se Bukar
Skovsyre (Oxalis acetosella) 18
Skræppe (Rumex) 23
Slaaen (Prunus spinosa) 19
Snebær (Symphoricarpus albus) 33
Snerle (Convolvolus arvensis) 28
Springbalsamine (Impatiens noli-tangere) 52
Star (Carex) 17, 56
Stedmoderblomst (Viola tricolor) 28, 46
Stikkelsbær (Ribes uva-crispa) 46
Stinksvamp (Phallus impudicus) 29
Stormhat (Aconitum napellus) 20, 23
Strandarve (Honckenya peploides) 21
Støvbold (Lycoperdon, Bovista) 25, 45
Sværdlilje (Iris pseudoacorus) 23, 26, 27
Syre (Rumex) 18, 27, 56
Syren (Syringa vulgaris) 15, 31, 34, 36, 38, 46

Tagrør (Phragmites communis) 16, 17, 25, 31, 32, 35, 38, 52
Tobakspibeplante (Aristolochia durior) 21
Tordenskræppe (Petasites) 32
Torskemund (Linaria vulgaris) 20
Turnips (Brassica campestris var. rapifera) 17
Tusindfryd (Bellis perennis) 14, 28, 42
Tyttebær (Vaccinium vitis-idaea) 18, 22

Valmue (Papaver) 14, 28, 34
Valnød (Juglans regia) 21, 25, 38
Vejbred (Plantago) 31, 41, 50, 57, 59
Venusvogn, se Stormhat
Vikke (Vicia cracca) 19
Vildvin (Parthenocissus) 18
Vintergæk (Galanthus nivalis) 48, 61
Viol (Viola) 14, 15
Vortemælk (Euphorbia) 46

Æble (Pyrus malus) 19, 21, 38, 41, 46, 49, 51
Ært (Pisum sativum) 19, 25, 26, 31, 32, 34, 37, 50, 52

DEN JYSKE DYNAMISKE CIRKUMFLEKS PÅ SAMSØ

Af K. Ringgaard.

I en artikel »Når tostavelsesord bliver enstavelses« i Sprog og Kultur XXI s. 39 ff., har jeg behandlet den dynamiske cirkumfleks, der i jyske dialekter er en følge af apokopen, og nævnt, at den i Østjylland og på Samsø nu er forsvunden. Jeg forsøgte at datere denne forsvinden i Århusegnen til tiden mellem ca. 1750 og ca. 1900, og i Himmerland til de seneste generationer, mens der for Samsøs vedkommende ikke blev gjort noget forsøg på datering.

Jeg er siden da af stud. mag. Ove Rasmussen blevet gjort opmærksom på et håndskrift, som er opbevaret i Det kgl. bibliotek som Add. 365, 4to. Det er en nordsamsisk dialektordliste, skrevet af præsten i Nordby, Fr. Jacobsen, i tiden 1852–1867. Man læser her s. 10 under bogstavet E: » e bortkastes i Reglen i Enden af ord, hvorved tostavelsesord så ofte blive til Enstavelses, f. Ex. *fjahr*, fjerde; *femmt*, femte; *gjenn*, gjerne; *Pænng*, Penge, hvorved der fremkommer et slæbende eller rullende Tonehold. Det samme er Tilfældet i Gjerningsordenes Infinitivendelse, hvor e altid bortkastes, f. Ex. *bagh*, bage, *hahr*, hærde; *jæhm*, dampe; *lehs*, læse, *holl*, holde, *hogg*, hugge; *kall*, kalde; *komm*, komme; *tæll*, tælle osv.«

I tidens terminologi, der bygger på Rask, betegner »slæbende Tonehold« særlig lang vokal, f. eks. i ih, oh, mor, kløe), og »rullende Tonehold« betegner stavelse med kort vokal + lang stemt konsonant uden stød.

Når man sammenholder disse udtryk med Fr. Jacobsens dobbeltskrivning af konsonanter f. eks. i *femmt*, *Pænng* kan man ikke være i tvivl om, at han her vil betegne samme udtale af apokoperede ord, som vi endnu finder i Vestjylland.

Nu var Fr. Jacobsen ganske vist ikke indfødt samsing (han var født 1810 i Nykøbing Mors; faderen var apoteker), men han var en meget omhyggelig iagttager (han var i mange år naturhistorielærer) og dialektoptegner. Han skriver: »det gik langsomt, da jeg maatte lade det være mig magtpaaliggende at høre ret og høre et Ord mange Gange, før jeg optog det.« Da han i 1857 bliver forflyttet, skriver han: »nu har jeg maattet sætte en Ende derpaa, da jeg er forflyttet til Besser paa Syd-Samsø, hvor der er en anden Dialect, som let ubemærket kunde blive blandet ind i den Nordligste, hvis jeg fortsatte her.«

Der synes altså ikke at være nogen grund til at tvivle om oplysningernes pålidelighed, og den dynamiske cirkumfleks's forsvinden på Nordsamsø må da være sket i sidste halvdel af forrige århundrede.

GULD OCH FRÄLSE

En ordföljdsfråga på Hørning-stenen.

Av *Evert Salberger.*

Den vackra runsten, som gårdmand Jens Mortensen i Hørning, norra Jylland, uppdagade på sina ägor år 1849, bär en inskrift fördelad på tre rader: en snörrät rad längs kanten till vänster, en ytterslinga som kröker sig längs överkanten och kanten till höger samt en kortare mittrad med ett vackert inkomponerat kristet kors på den överblivna platsen upptill. Ristaren har på ett mästerligt sätt behärskat och utnyttjat stenytan. Den ovanligt tydliga inskriften läses i DR,[1] där Hørning-stenen har nr 58:

tuki : smiþr : riþ : stin : ift / þurkisl : kuþmutaR : sun : is : hanum / kaf : kul : uk : frialsi

och tydes: »Toke smed rejste stenen efter Troels Gudmunds søn, som gav ham guld (?) og frelse (ɔ: frihed)«.[2]

Inskriften omfattar två delar: en sedvanlig stereotyp dedikation och ett individuellt utformat tillägg med viss karaktär av eftermäle. Av särskilt intresse i detta, som har formen av en relativsats: **is : hanum / kaf : kul: uk : frialsi,** är orden **kul** och **frialsi,** av vilka det förra varit föremål för stor uppmärksamhet. Frågetecknet efter 'guld' (?) i DR vittnar om att denna tydning av ordet inte är absolut säker. Den är inte heller den enda tydning, som framställts under de hundra år och mer som gått, sedan runstenen kom i dagen.

Till en början utlästes ordet **kul** oriktigt **kuþ** av Worsaae, som tolkade uttrycket **kuþ : uk : frialsi** som 'Gud og Frelse'.[3] Rafn kritiserade Worsaaes läsning och hävdade för sin del, att sista runan i tredje ordet från slutet inte är ᚦ utan ᚹ och att den säregna runtypen väl antingen betecknar ᛒ (*p*) eller är ett ristningsfel för ᚴ, »saa at man maa læse *kup*, *kaup* eller *gull*, og Meningen er at Thorgils havde frigivet Toke fra Trældom og givet ham Arbeidslön eller Eiendele«.[4] Ifrågavarande runa är emellertid varken ᚦ eller ᚹ utan ᚴ, vilket framgår av Magnus Petersens teckning i Stephens' runverk (1866–67).[5] Ordets riktiga utläsning är, som alla senare forskare hävdat, ᚴᚢᛚ **kul**.

---

[1] DR = Danmarks Runeindskrifter ved Lis Jacobsen og Erik Moltke under Medvirkning af Anders Bæksted og Karl Martin Nielsen. Text, Atlas, Registre. Kbhvn 1941–42.

[2] DR, sp. 96 f.

[3] J.J.A. Worsaae, Illustreret Almanak (1854), s. 85–88.

[4] C.C. Rafn, Antiquités de l'Orient, Copenhagen 1856, s. 203 f.

[5] G. Stephens, The Old Northern Runic Monuments of Scandinavia and England, I, Kbhvn 1866–67, s. 349.

K-runan i ordets början kan utläsas antingen *k* eller *g*, vilket gett upphov till tydningsalternativen: 'kull' och 'guld' och en nästan sekellång dialog mellan dem. Alternativet **kul** 'kull' leder sitt ursprung från Carl Säve och möter tidigast i Stephens' runverk, där ordet identifieras med fda. *kol* (nu *kuld*), fsv. *kuller*, *koller*, *kulder*, *kolder* (nu *kull* el. *kulle*), eng. dial. *coll* (men i annan betydelse). Till belysning anföres ur Jydske lov uttrycket *lius' i koll oc i kyn*, i senare danska: *liuse i kiøn oc kuld* och *lyse i kuld og kiøn*, i senare tid stundom *kuldlyse* och *ætlede*, jfr *lyse af kuld og kiøn*.[6] Stephens preciserar: »The **kaf kul** here before us is therefore equal to the present Danish *lyste i kuld og kiøn* 'announced and took into his coll (family) and kin (kind, kindred, race), adopted, made his heir'.«[7] – G.F.V. Lund anslöt sig till denna tydning i art. *kol* i Ordbog til de gamle danske landskabslove etc. (1877).[8]

Men dessförinnan hade alternativet **kul** 'guld', antytt redan av Rafn (jfr ovan), hävdats och motiverats av A.D. Jørgensen (1876)[9] och P.G. Thorsen (1880).[10] Thorsen fann, att **kul** läst och tytt som *gull* 'guld' »i Forbindelse med *frelsi* giver det udmærkede Udsagn, at der gaves **tuki** Frihed fra Trældom, og dertil Penge, for at han som frigiven kunde (som vi sige) bane sig en Vej«.[11] Av stort intresse är de paralleller till inskriftens **kul : uk : frialsi** 'guld och frälse', som Jørgensen och Thorsen anför ur Gísla saga Súrssonar. Gísli, son till Þorkell herse i Norge, säger till trälen Kolr, av vilken han vill köpa ett svärd: »*Ek mun gefa þér frelsi ok kaupeyri, svá at þú megir fara með öðrum mönnum þangat sem þú vill*« och »*þá mun ek gefa þér frelsi ok ljá þér eða gefa þér jörð ok þar með fá þér ganganda fé svá sem þú þarft at hafa*«, jfr också: »*þar með fæ ek þér frelsi ok kvánfang sæmiligt, ef þér leikr nokkot i skapi*«.[12]

Thorsens uppfattning rönte kritik av Wimmer,[13] som påpekade, att ordet *guld* i gammal tid inte brukas i betydelsen 'ejendele', och fann det påfallande, att **frialsi** 'frälse', det viktigaste begreppet, följer efter **kul** 'guld' på Hørning-stenen, vars uttryck »guld och frälse« därför enligt hans mening inte kan sammanställas med de av Thorsen anförda uttrycken ur Gísla-sagan. Wimmer återupptog i stället Carl Säves tydning **kul** 'kull' och sökte underbygga den med hjälp av ytterligare ställen särskilt i forndanska lagar, bl.a. uttrycket: *swæræ (man) fran kol oc fran arf*, »sværge (en person) fra kuld og arv« ɔ: 'ved ed erklære en person for udelukket af ætten og

[6] G. Stephens, a.a., I, s. 349 f.
[7] a.a., I, s. 350.
[8] G.F.V. Lund, Ordbog til de gamle danske landskabslove, etc. (i: Det ældste danske skriftsprogs ordforråd), Kbhvn 1877, s. 77, art. *kol*.
[9] A.D. Jørgensen, Den nordiske kirkes grundlæggelse og første udvikling, Kbhvn 1876–78, s. 586, not.
[10] P.G. Thorsen, De danske Runemindesmærker, II:2, Kbhvn 1880, s. 153 f.; dens., a.a., II:1, Kbhvn 1879, nr 55.
[11] a.a., II:2, s. 154.
[12] Tvær sögur af Gísla Súrssyni udg. ved Konrad Gislason, Kbhvn 1849, s. 81.
[13] L.F.A. Wimmer, De danske runemindesmærker, II, Runestenene i Jylland og på øerne (undtagen på Bornholm), Kbhvn 1899–1901, s. 262 f.

fra den dermed følgende arv' i Valdemars sællandske lov I,20, jfr frasen: *livsæ (barn) i koll oc i kyn* i Jydske lov. Sin uppfattning om **kul** på Hørning-stenen utvecklade Wimmer: »I nöje overensstemmelse med *swæra man fran kol* i Valdemars lov, hvor *kol* kan oversættes ved 'den ret, der tilkommer et medlem af ætten, slægtsretten', bruger Hørning-stenen *gefa manni koll* i betydningen 'tildele én den ret, der tilkommer ættens medlemmer, anerkende ham som hørende til ætten'.«[14] – Wimmers tydning: »gav ham 'kuld' (optog ham i sin slægt)« i runverket (1899–1901) återkom i Haandudgave (1914)[15] och i Brøndum-Nielsens översikt (1933): »Kuld (ɔ: lyste ham i Kuld og Køn)«.[16]

Lis Jacobsen underströk i en uppsats (1935)[17], att ordet *kuld* i de anförda lagfraserna på gängse sätt brukas som personbeteckning: »man lyser en *ind* i børnekredsen, slægtskredsen, eller man sværger en *fra* (*til*) denne kreds«,[18] men hävdade samtidigt, att ordet **kul** på Hørning-stenen, om det betyder 'kuld', »måtte være brugt ikke om *medlemmer* af slægten, men om disses slægt-*ret*«,[18] dvs. en åsikt som överensstämmer med Wimmers tydning: 'tildele én den ret, der tilkommer ættens medlemmer'. Men en dylik betydelseförändring från 'ætmedlemmer' till 'ætmedlemmers rettigheder' är, som Lis Jacobsen framhöll och illustrerade med exempel från Kalkars ordbog, inte påvisad i några språkkällor, fastän ordet varit i bruk från medeltiden till nutiden. Lis Jacobsen kunde för sin del inte biträda Wimmers tydning, som vunnits genom att i ordet **kul** 'kuld' inlägga en annars okänd betydelse 'slægtsrettighed', utan tog på nytt upp tydningen 'guld'.

I DR (1942),[19] som har tydningen 'guld' med ett frågetecken efter, anföres ur Laxdœla saga, kap. XV–XVI, ett par fullgoda paralleller till att en träl som belöning kunde få frihet och pengar: *frelsi mun ek þér gefa ok fé þat, at þú sér færr, hvert er þú vill* och: *Ek gef þér frelsi, svá at þú skalt frá þessum degi frjáls maðr heita; hér með skaltu taka við fé því, er Þórðr tók til hǫfuðs Þórólfi frænda mínum; er nú féit betr niðr komit*, jfr också i kap. XXV: *Hrútr Herjólfsson gaf frelsi præli sínum, þeim er Hrólfr hét, ok þar með fjárhlut nǫkkurn ok bústað at landamæri þeira Hǫskulds.*[20] I belysning av dem framstår tydningen 'guld och frälse' av orden **kul : uk : frialsi** på Hørning-stenen som mycket tilltalande.

Det finns emellertid en instans mot tydningen **kul** 'guld', som varken Lis Jacobsen eller DR lyckats avlägsna. Redan Wimmer var uppmärksam på den: »Påfaldende er det også, att 'frælse', som dog er det vigtigste begreb, i indskriften følger efter

[14] a.a., II, s. 263.
[15] 15 L.F.A. Wimmer, De danske runemindesmærker, Haandudgave ved Lis Jacobsen, Kbhvn og Kria 1914, nr 57, s. 85 f.
[16] Johs. Brøndum-Nielsen, Danske Runeindskrifter, i: Runorna, Nordisk kultur, VI, Sthlm .... 1933, s. 136.
[17] Lis Jacobsen, Syv runestens-tolkninger, i: Aarb. f. nord. Oldkyndighed og Historie, Aarg. 1935, s. 194 ff.
[18] Lis Jacobsen, a.a., s. 197.
[19] DR, sp. 97.
[20] Laxdœla saga, hrsg. von Kr. Kålund, (Altnordische Saga-Bibliothek. H. 4), Halle 1896, s. 34 resp. s. 37 och 73.

'guld'«.[21] Och säkerligen har frågetecknet efter 'guld' i DR adress just till ordföljden, alldenstund DR ger denna tydning »trods ordfølgen (se DRM)«.[22] Ord- och ledställning i de anförda parallellerna ur Gísla saga Súrssonar och Laxdœla saga ger eftertryck åt den nämnda instansen. En översikt ger vid handen följande:

Gísla saga: 1 *gefa þér frelsi ok kaupeyri, etc.*
2 *gefa þér frelsi ok ljá þér eða gefa þér jörð ok þar með fá þér ganganda fé* etc.
3 *fæ ek þér frelsi ok kvánfang sæmiligt*, etc.

Laxdœla saga, kap. XV: *frelsi mun ek þér gefa ok fé þat*, etc.
XVI: *Ek gef þér frelsi*, etc. – *hér með skaltu taka vid fé því*, etc.
XXV: *gaf frelsi þræli sínum, – ok þar með fjárhlut nǫkkurn ok bústað* etc.

Ordet *frelsi* placeras i samtliga fall först och föregår ord för sådana ting som *kaupeyri* resp. *jörð, ganganda fé, kvánfang sæmiligt, fé* (2 ggr), *fjárhlut* och *bústað*. I analogi därmed borde ordet **frialsi** på Hørning-stenen ha föregått ordet **kul**, i varje fall om detta betyder 'guld', och uttrycket ha lytt **frialsi : uk : kul** :. För att tydningen 'guld' skall kunna betraktas som evident, tarvar den faktiska ordställningen: **kul : uk : frialsi** en övertygande förklaring.

En annan egenhet i fråga om ordställningen i relativsatsen: **is : hanum : kaf : kul : uk : frialsi** : torde öppna vägen till en sådan. Placeringen av pron.formen **hanum** framför verbformen **kaf**, dvs. dativobjektet före predikatet, framstår som en stilisering av den normala ordställningen: **kaf : hanum**, dvs. predikat + dativobjekt. Effekten av stiliseringen är, att de båda orden: **hanum** och **kaf** får eftertryck och pregnans. Till följd därav träder allitterationen mellan orden **kaf** och **kul** fram ur sin obemärkthet, och relativsatsen på Hørning-stenen förvandlas inför våra ögon till ett regelrätt verspar:

: is : hánum : **k***áf:* **k***úl : uk : frialsi :*

B-versen: **k***ul:uk:frialsi* tarvar ingen kommentar, och stiliseringen av ordställningen i *a*-versen: *is:hanum:***k***af* motiverar till fullo ictus och allitteration på verbformen **kaf** och ictus på pron.formen **hanum**. Eddapoesien har åtskilliga exempel på att en form av det pers. pron. *hann* kan uppbära såväl ictus som allitteration, bl.a.[23]

Vsp. 21:5–6	ok í **h**ǫll **H**árs	**h**ána brendo,
Hym. 3:3–4	**h**ugði at **h**efndom	**h**ann næst við goð;
Sg. 42:7–8	af **h**eilom **h**ug,	**h**ána at letia:
Grt. 9:1–2	**H**arðr var **H**rungnir	ok **h**ans faðir,.

[21] L.F.A. Wimmer, De danske runemindesmærker, II, Kbhvn 1899–1901, s. 262.
[22] DR, sp. 97.
[23] Citat ur Eddan enligt ed. Neckel[3] (1936).

Likaså på att en verbform som *gaf* kan uppbära ictus och allitteration, bl. a.

HH I, 9:5–6 Hann **g**alt ok **g**af **g**ull verðungo,

Hrbl. 20:6–7 **g**af hann mér **g**ambantein,
en ek vélta hann ór viti.

Rm. 7:1–3 'Giafar þú **g**aft, **g**aftattu ástgiafar,
gaftattu af **h**eilom **h**ug!'

Sådan *b*-versen: **k***ul* : *uk* : *frialsi* på den jylländska Hørning-stenen är stiliserad, återfinnes huvudstaven: **k***ul* '*g*uld' i versradens första stavelse, men om *b*-versen i likhet med parallella uttryck i Gísla saga och Laxdœla saga i stället haft formen: **frialsi : uk : kul**, skulle huvudstaven: **k***ul* '*g*uld' ha stått i versradens allra sista stavelse, vilket ur versifikatorisk synspunkt varit betänkligt. Ordställningen: **kul : uk : frialsi** förklaras således liksom ordställningen: **hanum : kaf** av utsagans metriskt stiliserade form:

: is hanum : **k***af :* **k***ul : uk : frialsi :*

Men därmed torde också tydningen 'guld' av den omstridda runföljden **kul** på Hørning-stenen vara evident. Det pregnanta lilla versparet i inskriftens relativsats kan på svenska återges:

»som honom *g*av *g*uld och frälse«.

A. GRØN OG H. F. FEILBERG

Af K. Ringgaard.

Præsten H. F. Feilbergs store fire-binds værk: Bidrag til en ordbog over jyske almuesmål er med rette højt beundret. Det er en imponerende præstation af en enkelt mand. Kun yderst sjældent bliver man ladt i stikken, når man her leder efter et jysk ord. Ordenes udtale og betydninger i store dele af Jylland findes angivet i klare, overskuelige artikler, som slutter med et rent ud forbløffende antal henvisninger, især til folkloristisk litteratur.

På den anden side kan ingen vente eller med rette forlange, at én mand skal kunne overkomme alting. Feilberg var naturligvis selv klar over, at der måtte hæfte visse mangler ved ordbogen, og han ønskede derfor hele tiden at fastholde titlen: Bidrag til en ordbog. En af de vigtigste af disse mangler, som Den jyske ordbog under professor Peter Skautrups ledelse nu søger at råde bod på, er, at Feilberg ganske savnede stof fra store dele af Jylland.

Andre ting opdager man først ved en nærmere brug af ordbogen. Hvis man f.eks. efterslår Feilbergs citater af trykt jysk litteratur, vil man gang på gang opdage, at citeringen er gjort på en lidet omhyggelig måde, så man til tider kan fristes til at tro, den er sket efter hukommelsen. I tilfælde, hvor kilden har været lydskreven, som f.eks. visse af Evald Tang Kristensens værker, har han uden videre omskrevet til sin egen lydskrift efter ikke ganske klare principper. Ofte undrer man sig også over den tilfældige måde disse trykte kilder er udnyttet på. Et ord hist og et ord her er medtaget, mens andre lige så vigtige er oversprunget.

Efterhånden påtrænger den tanke sig da en: hvordan har Feilberg udnyttet sine utrykte kilder, disse mange bidrag han ifølge forordet fik tilsendt fra de forskelligste folk rundt omkring i Jylland. I ordbogen fremtræder de alle anonyme, så det er umuligt at se, hvornår Feilberg har bygget på den ene og hvornår på den anden af flere meddelere fra samme område. Det ville dog have været rart at vide, da de vel næppe alle kan have været lige pålidelige. Ligeledes er i ordbogen alle disse bidrag skrevet med lydskrift, men det er da en umulighed, at alle bidragyderne har behersket denne, så det er en given ting, at Feilberg har bearbejdet sit materiale.

Nu viser det sig heldigvis, at vi også på dette punkt er i stand til at se Feilberg lidt efter i sømmene. Alle disse originalbidrag findes nemlig opbevaret i Dansk Folke-

mindesamling (DFS 1922/22–26). Sammesteds findes kopier af alle breve, Feilberg skrev fra 1886, men beklageligvis ingen fra før 1886.

Når man gennemblader disse bidrag og denne korrespondance, er ens første reaktion atter forbløffelse. Hvordan har han ene mand kunnet overkomme alt dette?

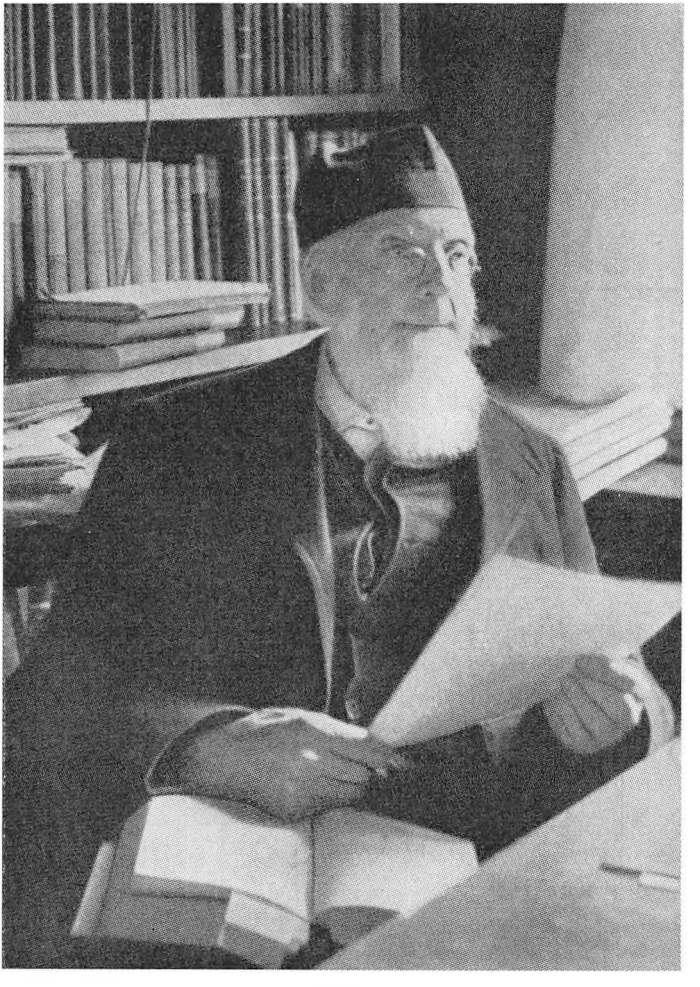

H. F. Feilberg.

Alle brevene er gennemlæst, udskrevet og omskrevet, og ofte har han straks skrevet tilbage og udspurgt om dunkle ting. Man ser også, at i mange tilfælde er en forbindelse fremkommet derved, at Feilberg efter ekscerperingen af en trykt tekst har skrevet til vedkommende forfatter og udbedt sig forklaring om visse ords betydning. Man kan ikke andet end beundre hans ihærdighed.

Men også her viser det sig, at Feilberg trods al anvendt flid på visse punkter er kommet til kort, fordi arbejdet oversteg en enkelt mands kræfter.

Det bedste indtryk af hele Feilbergs arbejdsmåde med dens fortrin og mangler vil man imidlertid få ved at koncentrere opmærksomheden om hans samarbejde med en enkelt af hans meddelere. Her falder det naturligst at udvælge den, der har givet det absolut største og bedste bidrag til ordbogen, Feilbergs mest lærenemme og selvstændige elev, Anton Grøn. Herved vil vi også lære en mand at kende, som er værd næsten lige så megen beundring som Feilberg selv.

Som tidligere omtalt nævner Feilberg i forordet sine forskellige bidragydere. Blandt disse fremhæves »lærer A. Grön i Hellum pr. Brønderslev, der med et skarpt øre forbandt en fin sprogsans, og som udarbejdede for sin hjemstavn, Agger, en udførlig og klar ordliste, og som i årenes løb ej trættedes ved at modtage og besvare mine mange breve om tvivlsomme spörsmål angående Vendelbomålet, og hvem jeg skylder mer end én klar opredning af vanskelige forhold.«

Også Grøns breve findes opbevaret i Dansk Folkemindesamling (DFS 1922/64). Samlingen imponerer alene ved sit omfang, og ved en gennemlæsning bliver man klar over, at Feilbergs smukke takkeord langt fra er nogen overdrivelse, snarere tværtimod.

Anton Kristian Kristensen Grøn fødtes i Agger 1861 som søn af strandfoged Kristen Jensen. Han dimitteredes 1880 fra Jelling Seminarium, og var først huslærer på Oudrupgård på Horsensegnen. Fra november 1881 var han andenlærer i Hørmested pr. Sindal, til han 4/7 1883 blev enelærer i Hellum ved Brønderslev. Her virkede han, indtil det i 1896 lykkedes ham at få et enelærerembede nærmere sit fødested i Nørhå i Ty, hvor han blev i tredive år til 1926, da han pensioneredes 65 år gammel og flyttede til Hillerød, hvor han døde i november 1928.

Hans forgænger i embedet i Hellum var den tidligt afdøde Lavst Røjkjær. Denne havde været meddeler til Feilberg, og dette blev anledningen også til Grøns medarbejderskab, som vi ser af det første brev 11/8 1884:

»Ved at gjennemse afdøde Lærer Røjkjærs efterladte Papirer har jeg fundet en righoldig Samling af forældede Ord og Talemaader, der vist nok har været stillet til Deres Raadighed.... Jeg vil imidlertid spørge Dem, om De vil benytte en lille Samling af lignende Ord, som jeg har fra Ty.«

At Feilberg omgående har taget mod tilbudet ses af, at Grøns næste brev er dateret 18/8 1884, og i den kommende halve snes år er brevvekslingen mellem dem meget livlig.

Det er forbløffende, at Grøn har kunnet få tid til det. Han havde dog også andet at gøre, som det fremgår af de sparsomme personlige bemærkninger i brevene. Skolen skulle jo passes – en enkelt gang er han dog så heldig, at en snestorm holder børnene borte, så han kan sidde alene i skolestuen og arbejde med ordbogen – og som lærer måtte han på mange måder bistå befolkningen med råd og dåd. Skolelodden krævede også sit, selv om hans kone også her var ham en dygtig medhjælp; engang forsinkes han på en rejse: »min hustru havde med vanlig flid og omtanke taget sig af husstellet,

A. Grøn med hustru og børn.

både det ind- og udvendige.... Rugen var således inde og kommen godt i hus.« (27/8 1891).

Som naturligt er, lagde også familieforholdene beslag på ham: »jeg mærker ogsaa, efter som tiden går, at det bliver mere og mere vanskeligt for mig at få ro til boglig syssel. Jeg har nu fire börn, hvoraf det ældste er 3½ år; de vil også gærne, at jeg skal give mig noget af med dem.« (9/1 1889). »Den tunge skæbne vi fristede i sommerferien borte fra hjemmet ved et sörgeligt ulykkestilfælde at miste vort ældste barn, der var ligesaa ualmindelig godt udrustet i sjælelig henseende, som han var skön af udvortes, medførte for mig en slappelse som kun langsomt har fortaget sig. Herunder har ogsaa De måttet lide; men nu håber jeg, at det skal lykkes mig at komme til at føle interesse for ordbogsarbejdet igen.« (11/12 1889). Trods alt dette påtager han sig yderligere opgaver: »det skorter jo sommetider på tid og ro; jeg har tilmed i vinter holdt aftenskole 3 aftener om ugen.« (25/2 1889), og han ansøger om kursus i København (med anbefaling fra Feilberg). Ligeledes beder han gang på gang Feilberg låne sig bøger om sproglige og folkloristiske emner.

I forholdet til Feilberg viste denne energiske og dygtige mand sig snart som en meget lærenem elev, der hurtigt lærte sig at følge Feilbergs kortfattede anvisninger. Dette giver sig udtryk selv i ortografien, hvor Grøn i de første breve benytter den traditionelle, men efter kort tid går over til at skrive små bogstaver, *å*, *ø* og *ö*.

I begyndelsen er Grøn usikker over for omfanget af ordbogen »Jeg har ikke taget nær saa mange Ord med som R[øjkjær]. Det forekommer mig, at der er en Mængde af Rs., der ere saa almindelige, saa lig alm. Talesprog, at deres medtagen ikke er nødvendig; men deri fejler jeg maaske.« (18/8 1884). Men allerede 15/12 1884 skriver han: »Som De ser, har jeg taget selv de almindeligst forekommende ord med, i det jeg har henholdt mig til »planen« som De sendte mig.« (Med »planen« må der menes »Plan for en ordbog over jysk folkemål«, der blev udsendt 1882 af Universitets-Jubilæets danske Samfund som et særtryk af »Nordisk tidsskrift for filologi«. Ny række. VI).

Feilberg benyttede den metode at sende de første manuskripter retur forsynet med sådanne bemærkninger som: flt?, bøjning?, betydning? eller blot: ? og 2/9 1885 skriver Grøn »nu har jeg, da der var adskilligt at rette på manuskriptet, helt omarbejdet det og taget hensyn til alle de spörgsmålstegn, der keg frem af marginen.«

Og fra da af er Grøn helt udlært. Alt hvad han sender er omhyggeligt udarbejdet. Ordenes udtale og bøjning er angivet, ofte med bøjningsvarianter, betydningen er klart angivet, om nødvendigt med en længere forklaring eller tegning, og der gives mange sætninger som eksempler på ordenes brug.

Grøn udarbejdede sin aggerordbog bogstav for bogstav efterhånden som Feilberg fik brug for den, således at han altid var et stykke forud for Feilberg, og han blev aldrig træt af at lave tillæg, når han havde været en tur hjemme i Agger, eller når Feilbergs breve gav anledning til at nye ord dukkede op. Når et hefte af ordbogen var færdig i korrektur, fik han det tilsendt og gennemså og rettede det. Ligeledes gennemså og rettede han, hvad Feilberg modtog fra andre meddelere i Ty.

Hvor afhængig Feilberg var af Grøns stadige bistand får man et tydeligt indtryk af ved dette brev fra 11/10 1889: »Nu kommer vel også for dem en roligere arbejdstid og så beder jeg dem atter tænke på mig.... Måtte jeg nu ikke bede dem om et par ord, hvad jeg måtte vente af dem i vinterens løb. Så vilde jeg såvidt mulig rette mig i mit arbejde derefter. Deres bidrag har mere end én gang redet spegegarn for mig, og der er mere tilbage. Deres forbundne og taknemmelige

H. F. Feilberg.«

På grund af den omhyggelige udarbejdelse giver aggersamlingen kun sjældent anledning til spørgsmål fra Feilbergs side. Derimod nærmest oversvømmes Grøn med spørgsmål om vendsysselske forhold. Han boede jo nu midt i Vendsyssel og kunne hente oplysninger hos mange gamle folk i sognet. Forøvrigt var hans kone også vendelbo, men hende benytter han kun sjældent som meddeler, da hun efter hans mening er for ung.

Som eksempel på formen skal gengives en af Feilbergs korteste spørgelister d. 24/5 1889:

1. i forholdso. *ij* eller *ic* Vens. ved stedord *icən icəm* o.s.v.?
2. *ijən* Vens. floden best.; av *ij*?

3. igle (ɔ: blodigle) Vens.?
4. igår Vens?
5. omkuld? Vens.
6. ild, ilding, ildgnist kjön? Vens.
7. Ingvar, *Øŋər* Vens.?
8. jer forbundet, adskilt, kjön, tal Vens.
   hesten, huset er jert
   jer hest, kone, hus, jere heste
9. Grb (ɔ: Grønborg) 39.24 Jåhèn = Johanne;
   skal det skrives *Jå̰hən* el. *Jåhè·n* el. *hèn̰?*

På disse spørgsmål får han følgende svar:

Til 1. Det er lidt vanskeligt at afgöre, om man siger *ij* eller *ic*, dog er det vistnok det sidste, i det, den hak.huk, dem = *icə, ici,* (*icəm* el.) *iə̰əm*
2. Kender jeg ikke.
3. *ij̰l* no. *-ən, -ər* huk.
4. *igo̰r*
5. Se det medfølg.!
6. *il̰* hak. *-ən* (se det medfølg.!) *i stṵər il̰* = en stor ild (brand)
   il̰eŋ no. hak. *-i;* som massenavn: *de il̰eŋ*, best. *-t*
   il̰gnist no. huk. *-ən -ḭ-*
7. Kender jeg ikke.
8. *jèr hæst, hat, æbəl, øq, å̰c j* (foran selvlyde beholdes *r*'et);
   jè ko, fo̰r, bo̰q (*r*'et falder bort foran medlyde)
   hæsti è jḛ̀s, kowən è jḛ̀s, fo̰rə è jḛ̀s (eller *jèt*)
   jèr hæ̰st, ha̰t, æbler, øq, æŋər (jere heste o.s.v.)
   jè cyər, fo̰r, bøqər
9. *Jåhən!* således udtales det; man kan også høre fornavn *Jahən, Johən.*

Som man ser, giver Grøn klare, udtømmende oplysninger på de kortfattede spørgsmål. Til tider kan svarene, når forholdet er indviklet, som f.eks. ved præpositionerne, svulme op til flere sider. En gang imellem må han i første omgang give op, men så noterer han sig problemet og vender tilbage til det senere. Kun sjældent må han og dermed Feilberg give helt op, som ved det mystiske ord *bårså̰ci* »som er og forbliver dunkelt« (opslagsform i ordbogen »barsagn«).

På det leksikalske og grammatikalske område blev Grøn altså snart en næsten fuldkommen og utrættelig meddeler, der længe kun bevarede én ejendommelighed, at han alfabetiserede efter udtalen og ikke efter den ortografiske rigssprogsopslagsform; en detalje Feilberg åbenbart ikke brød sig om at rette.

Noget mere indviklet er forholdet mellem de to, hvad lydskriften angår. Hvilken form for lydskrift, der skal anvendes ved dialektoptegnelser og især i dialektordbøger, der dækker større uensartede områder, er også i vore dage et vanskeligt og meget ømtåleligt problem, og var det ikke mindre dengang, da dialektforskningen var i sin

vorden. Feilberg benyttede jo med få modifikationer Lyngbys lydskrift, der for ham »var noget som en åbenbaring« (indl. s. VI) og som han følte passede fortrinligt til den vestjyske dialekt, som han selv beherskede. Han brugte derfor samme lydskrift, skønt med nogen tvivl i sit sind, også for andre dialekter, og han påtvang sine bedste meddelere den. Derved har ordbogen fået sit ensartede, systematiserede præg.

Grøn havde jo aldrig lært lydskrift og står i begyndelsen ganske famlende over for det. Han dobbeltskriver konsonanter uden egentlig betydning nærmest som i rigssprogets ortografi og anbringer prikker og streger på forvirrende måde. I det første, returnerede manuskript har Feilberg da i marginen anbragt notitser som

g = hårdt *g* – ganske takke (udtalt *tagə*)
q = blødt *g* – dog (udt. *dåq*)

Grøns *åḷ̆lere* retter han til *åḷ̆ərə*, *kåg̱* til *kåq̱*, *åṯ* til *åṭ* o.s.v.

Dog må Grøn også have modtaget en mere udførlig vejledning, for 15/1 1885 skriver han: »Som De snart vil se, har jeg foretaget adskillige rettelser, thi det er egentlig först efter modtagelsen af deres sidste brev, at jeg har fået rigtig rede på lydbetegnelsen. Jeg havde min visdom fra Røjkjærs optegnelser, og han har nok deri fulgt egne vedtægter.« (Den sidste bemærkning er rigtig. Røjkjær benyttede en ejendommelig, selvlavet lydskrift, hvor betydningen af de enkelte tegn er meget gådefuld. Feilberg forsøgte uden held at lære ham Lyngbys lydskrift, og i en tilskrift i marginen på hans manuskript sukker han dybt over hans mangel på konsekvens.)

Også på dette punkt viser Grøn sig lærenem. Fra nu af behersker han Lyngbys lydskrift. Desværre blev ikke alle fejlene i det første manuskript rettet, og kun enkelte af dem fik han rettet, da han modtog det første hefte, f.eks. er *aŋ̣kər* sb. i tillægget rettet til *aŋkər* (burde have været *aŋ̱kər*) medens ankre vb., *o aŋ̣kər* ikke er blevet rettet.

Dog vedblev Grøn at beholde et par ejendommeligheder. F.eks. betegner han altid den bilabiale spirant med *b*. I ordbogen har Feilberg konsekvent rettet det til *ƀ*. Værre er det, at Grøn har den kedelige vane at glemme stødtegnet, prikken under bogstavet. Oftest er det rigtigt anbragt, når ordet først nævnes i sin leksikalske form. Men så glemmes det undertiden i de sætninger, der nævnes som eksempler. Feilberg har så i reglen indsat dem analogt og oftest rigtigt, men at han altid skulle kunne gøre det rigtigt er ikke at vente. Vanskelighederne gælder dels det fællesdanske stød, der i Agger, men også i Ty i øvrigt findes i ord som ræv, hav og trug. Vanskeligt er det dog især at få rede på det vestjyske stød. Kun et nærmere studium af Grøns manuskript med hans glemsomhed in mente, kombineret med en speciel undersøgelse på stedet afslører, at Agger har vestjysk stød, ikke efter de regler, der gælder i indlandet, f.eks. allerede i nabolandsbyen Krik, men efter samme regler som gælder i sproget i de andre fiskerlejer på Tys vestkyst. Dette var dialekter som Feilberg overhovedet intet kendte til, og oven i købet er reglerne meget indviklede. Fiskerlejerne har (undtagen i oprindelige enstavelsesord) vestjysk stød på vokal foran *p*, *t*, *k*, på *r* foran *p* og *k*, men ikke foran *t*; *ƀ* har stød foran *t* (d.v.s. i præteritum af verber som slæbe,

slæb̥t); *jt* har kun stød, hvis det er opstået af gammelt *kt*; endvidere har Agger stød i de ret sjældne nye og indlånte ord med *qt* (fagter, *faq̣tər*, digte, *deq̣t*, fugtig, *foq̣tiq*), og endelig, højst overraskende, men dog i overensstemmelse med det øvrige Sydty, i adverbiet højt, *höt̥*.

Efterhånden som Grøn bliver mere fortrolig med lydskriften, gør han flere gange tilløb til oprør, hvor den ikke rigtig passer for aggermålet. I andre tilfælde underkaster han sig tilsyneladende villigt tvangen.

Det sidste gælder mærkværdigvis for oralisationen af stødet. Allerede i sit andet brev til Feilberg skriver han (18/8 1884): »Betoningen i Folkesproget i Agger er ikke slet den samme som i det øvrige Thy.... Hvad der strax paaagtes som noget ejendommeligt er det stødende i Ordlyden. Hoved i Tybomaalet er *Hụä*, men i Agger *Hụw̥wä*; det er omtrent som man i sidste Stavelse sagde *kwä*, altså *Hụw̥kwä*«.

Det er altså klart, at Grøn har været opmærksom på oralisationen. Det er muligt, at Feilberg overhovedet ikke har kendt til dette fænomen i vestjysk; det findes jo ikke i Darum. I hvert fald passer det ikke ind i hans notationssystem. Man ser, hvordan han har grundet over oplysningen, og forsøgt at finde formlen for udtalen. I brevets margin har han ud for tyformen skrevet *hụə* og ud for aggerformen *huw̥ə* (i ordbogen er begge dele dog blevet til *huw̥ə*). Og således må Grøn altså have fået besked om at skrive det. I hvert fald findes der intet andet sted i samlingen nogen oralisation betegnet. Men her finder vi altså grunden til det mærkværdige forhold, at den vestjyske oralisation af stødet ikke findes noteret i Feilbergs ordbog. Han har med vilje udeladt den, fordi den ikke passede ind i hans notationssystem, idet han åbenbart mere eller mindre bevidst søgte en ensartet formel for de jyske dialekter. Således kan man af ordbogen blive forledt til at tro, at oralisationen i Vestjylland er et ganske nyt fænomen. Des mere ejendommeligt er det så, at oralisationen i Vendsyssel er betegnet, ikke blot i ordbogen men også i Grøns meddelelser.

Men på andre punkter gør Grøn derimod som sagt oprør, uden at det nogensinde lykkes ham at få Feilberg til at høre på sig. F.eks. protesterer han imod, at Feilberg gengiver endelsen -ing som *-əŋ*. Det skal for Agger være *-eŋ*, siger han, og således skriver han det altid. Feilberg retter det konsekvent til *-əŋ*.

Det har været nødvendigt med flere påmindelser fra Feilberg, inden Grøn faldt til føje på et andet punkt. Han ønsker forskellig betegnelse for den tryksvage vokal, specielt i ord med stød, hvor den stødte vokals efterlyd ikke er rent *ə*, men har klang efter vokalen. F.eks. skriver han: *di wa wej̣ⁱr o sæt æ huw̥ᵘs o dæň jæn̲ æň̲ – huw̥ᵘsəns fålk*. Feilberg retter til: *di wa wej ər o sæt æ huw̥s o dæň jæn̲ æň̲ – huw̥səns fålk*.

Hertil svarer Feilberg: »For at holde nogenlunde konsekvensen, må jeg lade deres utvivlsomt nøjagtigere betegning ligge.«

Grøn bøjer sig herfor, dog under protest: »Imidlertid har De jo begyndt med *ə*, og så må det sagtens konsekvent gennemføres; jeg fordrer ikke, at De skal bruge min betegnelsesmåde, og hvis den i nogen måde virker forstyrrende for Dem, skal jeg ikke bruge den«.

Til tider virker det næsten som om det er to moderne fonematikere, der støder

sammen: »*huw̥ᵘs* no. hus (ordet må enten trykkes således eller også *huws*, men ikke *huwəs*, jfr. *te huwəs* = til hoveds)« – Feilberg skriver *huws*. En stav i et kar el. en tønde hedder i Agger *stöw̥* flt. *stöw̥r*; »de må ikke skrive *stöw̥ər*, det bliver jo navnet på en hundeart.« Feilberg skriver alligevel *stöw̥ər* med følgende udmærkede begrundelse: »(14/2–88) .... det er en betegnelse, jeg er gået udenom, fordi jeg ikke mente at have kompetence til at afgöre det, spörsmålet nemlig, når *-l* og *-r* var »vokaliserede«, ɔ: lød med vokal, og når ikke. Jeg har som en regel *alle* steder skrevet dem *-el*, *-er*, for rent at vise spörsmålet fra mig; af den slags er der desværre flere, som jeg har måttet lade ligge, f.eks. når *-r* lyder som endekonsonant og når ikke; det tykke *l* i Skanderborgegnen og Sønderjysk; jeg har hverken haft frihed eller tid eller penge til at gå ind på en hel del af den slags spörsmål, der for mig vilde kræve meget ekstraarbejde.«

Principielt billiger Grøn jo den strukturelle notation. I et af brevene kommer han med nogle bemærkninger om unødvendigheden af de slappe vokaler *è*, *ò*, *æ̀*, ligesom han finder det overflødigt med mer end ét vendsysselsk notationssystem trods de mange småafvigelser i vokalernes udtale fra sogn til sogn. Og han kommer i et for ham usædvanligt sindsoprør, da han stifter bekendtskab med Danias lydskrift, der har alt for mange overflødige nuancer.

Selv indfører han dog et nyt tegn, som han finder betegner en distinktiv nuance i vendelbomålet. Det er dog først så sent som i 1891, og Feilberg har ikke på det tidspunkt kunnet tage hensyn til det. Det indføres fra 19/1 1891 og forklaringen gives i en tilskrift: »Det brugte Tegn > under visse bogstaver antyder, at bogstavet udtales langt, at der dvæles på det, men ikke slet så meget, som når der er streg under.« Grøns brug af tegnet viser klart, at han her som den første har iagttaget den vendsysselske halvlængde foran visse konsonanter i apokoperede ord, en iagttagelse den indfødte vendelbo J. M. Jensen først gjorde i august 1895 ifølge Mar. Kristensens efterskrift i Et vendelbomåls lyd- og formlære (s. IX), og som intetsteds kommer til udtryk i Feilbergs ordbog.

Men på ét punkt hersker der dog en ganske gådefuld forvirring i Grøns notation, en forvirring der er forværret til kaos i Feilbergs ordbog. Det er i gengivelsen af aggermålets udtale af gammelt *kt*. Denne lydforbindelse er i Vendsyssel assimileret til en palataliseret *t*-lyd (Dania *ţ*, Lyngby *c*), og i Hanherrederne og Nordty (til Hundborg sogn) til en svagere palataliseret *t*-lyd. (I Kort &c opgives i rettelserne, at Hanherrederne og Nordty skulle have rent *t*. Dette er urigtigt. Fejltagelsen skyldes sikkert, at palataliseringen som sagt kun er svag i sammenligning med den vendsysselske. Den fremtræder imidlertid klart ved sammenligning med dialektens normale *t*, der er udpræget dentalt[1]).

I Sydty er udtalen imidlertid *jt* som i Vestjylland. Men som tidligere nævnt danner fiskerlejerne langs vestkysten også sprogligt en enhed, der står i modsætning til indlandet. Det mærkes også her. I Agger udtales det gamle *kt* enten som *jt* som i ind-

[1]) For oplysninger herom takker jeg lærer Torsten Balle, Torsted.

landet (dog med kun svag tungehævning til *j*-stillingen) eller som *t* således som i de nordligere fiskerlejer Stenbjerg og Vorupør, så smagte *sma't* rimer på hatte *ha't*, en udtale som vistnok nu er i fremtrængen.

Nogle tilfældigt valgte eksempler vil vise forvirringen, også med hensyn til det vestjyske stød:

Grøn	Feilberg
frøɪ̯ (el. *frøc*) no, frygt	*frøc æn*
frøɪ̯ uo frygte, *-ər, frøɪ̯ frøɪ̯*	frygte, uo *frøc, -ər, frøc* (stødt *c*) *frøc*
foliqs, knæɪ̯ (eller *knæc*) (under forliges)	*foli·qs knæc* (knægte) (men under *knægt*:) *knæɪ̯ æn knæɪ̯*
ajt, ajtər -əð -əð æ ajtəð mæ ek i'ər	*ac* el. *ajt -ər ajtəð ajtəð æ ajtəð mæ ek i ər*
pe̯q, pe̯qər (*pæqt* el.) *pæc, pæc*	*pæ̯q, -ər, pæqt* el. *pæjt pæjt*
spræk -ər, spraṭ, sprat	d. s.
ræk, rækər, rac, rac	÷
röjt, röjtər, röjt, röjt	*röjt -ər -ət röjt*
slaqt, -ər, slac, slac el. *-ər, -əð, əð*	*slaqt -ər, slajt slajt* el. *slajt -ər, -əð*
små̯q, -ər, smac, smac	*små̯q -ər, smajt smajt*
stije̯q, -ər, stæc, stæc	÷
stræk, -ər, straṭ, strat	d. s.
plok, plokər, -əð, -əð dog bøjes det tiere: *plokər, ploṭ, plot*	÷
røq, røqər, röjt, röjt	*røq, -ər, röjt, röjt*
(senere i ms.:) *røq, -ər, röjt,* (el. *röɪ̯*) *röjt* (*röɪ̯*)	
røk, røkər, røkəð, røkəð eller som det ligeså tit bøjes *røkər, røṭ røt*	÷
strek, -ər, straṭ, strat	d. s.
seç, sigte, uo, *seçər, seçəð seçəð*	*sec -ər -əð -əð*
seç no. sigte, flt. *seçər*	÷
æn seçəkå̯q	*sejtəkå̯q*
slok -ər, sloṭ, slot	d. s.
slæc	*slæjt*
slæç, -ər, -əð (el. *slæç*) *-əð* (el. *slæc*)	÷
haŋ hår eŋən gåt o slæç ætər	*haŋ hår eŋən gåt å slæj ætər*
æc, flt. *æç*	*æc*
gråaɪ̯ə	*gråacə*

Der er her så mange og store uoverensstemmelser mellem Grøn og Feilberg, at man ville tro, at nogle af oplysningerne stammede fra en anden kilde, nemlig Johan Nielsen fra Vestervig, der også havde sendt aggerboord, hvis man ikke havde fundet følgende i brev fra Feilberg dateret 4/1 87:

»Johan Nielsens optegnelser har jeg været mistænkelig imod fra begyndelsen; der var kun lidt, det meste kasserede jeg uden videre, kun nogle få ord blev puttet ind imellem sedlerne og der findes de mulig ved revisionen, så skal jeg ikke glemme dem.«

Men Grøns mening er her uklar. At han kendte såvel rent *t* som den vendsysselske *c*-lyd (*ţ*) er jo hævet over enhver tvivl. Men hvad mener han med *ť?* Er det mon ikke en mindre stærkt palataliseret lyd end *c*, en alveolær *t*-lyd? Hvorfor skriver han så ofte dobbeltformer med *c* og *ť*; og hvorfor skriver han *spræķ spraţ* men *ræķ raç*, de to ord er dog ganske ensartede.

Det er forståeligt, at Feilberg ikke har vidst, hvad han skulle gøre. Men det er uforståeligt, at han ikke har skrevet og bedt om præcisere oplysninger; det synes, som om han aldrig har vovet at drage Grøns aggeroplysninger i tvivl. Han har derfor snart valgt den ene form, snart den anden, og snart selv dannet analogiske former. Men at han har været opmærksom på forholdet ses i ordbogen s. 410 under g, bogstav hvor der står »-gt i rgsm. bliver .....-c..... (Vens.); såvidt vides forekommer den samme el. lignende udtale i lignende forbindelser i Agger«.

Ved ovenstående jævnførelse mellem Grøns manuskript og Feilberg vil man også bemærke det store antal trykfejl og de mange udeladelser.

Dette fører os ind på spørsmålet om Feilbergs behandling af sit kildemateriale, et materiale der trods enkelte skønhedspletter er af usædvanlig karat.

Et par ting er allerede nævnt, såsom at Feilberg principielt retter i lydskriften på visse punkter, hvor han ikke kan få Grøn til at bøje sig, f.eks. endelsen -ing, af Grøn skrevet *-eŋ* og af Feilberg rettet til *-əŋ*, og at Feilberg ikke vil anerkende endelsen *-r*, men retter til *-ər*, selv hvor Grøn hævder, at der findes betydningsforskel.

Enkelte gange kan Feilberg ved uopmærksomhed komme til at henføre en vendsysselsk form til Agger eller omvendt. F.eks. er fjase opført fra Agger, men dog rettet i rettelserne til Vendsyssel. Derimod er forkrøglet ikke rettet; det er fra Agger, hvilket klart fremgår af det af Feilberg udeladte eksempel: *de papij^{i}r duw^{u}r eķ de æ så fokrøqəlt.*

Det er i det hele taget påfaldende så meget Feilberg udelader. Det er nok forståeligt, at han kan finde det overflødigt at citere alle Grøns eksempler. Enkelte gange kan udeladelsen måske skyldes et ellers ikke almindeligt udslag af Feilbergs præstelige finfølelse, som når han ikke medtager denne specielle betydning af ordet fornemme: *fonem̥ te æ piqer* ɔ: tage pigernes skørter op. Men overordentlig mange gange er overspringelserne komplet uforståelige, da Feilberg citerer de omgivende ord på samme side. Det gælder f.eks. dej, dejne og dejnetrug; digte er medtaget, men ikke opdigte; snedker er medtaget, men ikke snedkre og snedkersvend; honningbrød er medtaget, men ikke honning og honningkage; Grøn skelner mellem verberne *snå̱q*, snage, rode og *snaw̱* 1) snage 2) snylte, Feilberg udelader *snaw̱*, men anfører betydningen snylte under *snå̱q*; *floṃ* betyder ifølge Grøn 1) frøhuse, blomsterrester af urter som malurt også 2) hvad der skummes af en kogende gryde, skum og grande, skummet over havet, den sydende brænding; ifølge Feilberg findes betydning 1) ikke i Agger. – Der kunne

nævnes masser af tilsvarende eksempler; nogle findes anført ovenfor under problemet *kt*.

En anden påfaldende ejendommelighed er, at Feilberg så godt som aldrig ekscerperer alle ordene i Grøns eksempelsætninger; de anføres kun under deres hovedord. En enkeltstående undtagelse er sætningen: *fålk sæj̣er så mȫj̣ uð̱ən hjæm̱əl o uð̱ən mij̣n*, der anføres under hjemmel og hvor man under 4. men, no. læser *mij̣n* (Agger) = mening, se hjemmel.

Eks. på dette forhold er:

haň ku iḻ hå̱q æ boẉr – findes under ilde, bio.; verbet hage findes i denne betydning kun citeret fra Holmsland.

æ hyklər eŋ̱ən puð̱ər = jeg siger min mening uden omsvøb – citeres under hykle; pude findes ikke belagt fra Agger.

eṉ̌ i dæṇ̌ na̱kamər blyw̱ da åsə aḻ̌teŋ ø̱lå a foqt – citeres (forkert) under fugt; nørrekammer findes ikke belagt fra Agger.

»håwt!« så han Pæ Mạ̊sən, Pæ Weḷəsən skuľ aj æ toq̣thus – citeres under hårdt, bio.; tugthus er ikke belagt fra Agger.

hạ̊r æ kro̱qsme jæ sme̱neŋ – citeres under smedning; krogsmed findes ikke i ordbogen.

æ wel eŋ̱ən ha tej̣r o snå̱q i mijn beṇəkər – citeres (forkert) under snage; benneke findes ikke belagt fra Agger.

tøq̣əs do de hæ̣ luw̱ stạ̊r mæ gåt – citeres under stå; lue ikke anført fra Agger.

de ska wær æn beṭə grij̣ⁱs, dær eḳ ka krøḻ mæ æ hå̱l – citeres (forkert) under gris; krølle ikke anført fra Agger.

Ville nogen gøre ordforrådsstudier i aggerbomålet, ville han altså ligesom ved lydstudierne blive ladt sørgeligt i stikken af Feilbergs ordbog.

I forhold til de ovennævnte ting forekommer det næsten at være en biting, at ordbogen er fuld af trykfejl. De findes i stort antal. Det er næsten en sjældenhed at finde en sætning citeret som Grøn har skrevet den. Trykfejl er dog måske ikke det rette ord. Både Feilberg selv og Mar. Kristensen bevidner, hvor omhyggeligt der er blevet læst korrektur. Fejlen ligger nok snarest i foregående led, udskrivningen på sedler. Her synes Feilberg at have været ret sjusket, eller måske snarere ligeglad. Ved hans citater fra trykt litteratur kan man som tidligere nævnt se, at han brød sig fejl om ortografien, men citerede efter meningen. – I sandhedens interesse må dog siges at hans ændringer af Grøn i nogle tilfælde er rettelser af åbenbare skrivefejl.

Som eksempel på disse mange småunøjagtigheder skal nævnes:

Grøn	Feilberg
æ weð eṭ̌, huwi·t	*æ weð eḳ huwi·t*
haw̱row̱n, no. *-ər de ær eṭ te gawn for æn haw̱row̱n*	*haw̱raw̱n æn -ər; de ær ej̣t te gaẉn for ən haw̱raw̱n*
dæ wa let kuẉər, mæn mȫj̣ ow̱n	*dær wa let kuẉer, mən mȫj̣ ow̱n*
haň war haṭə i då·	*haň wa haṭə i då·*

ætəgre̱sneŋ	*æṭəgre̱snəŋ*
eŋ̱ən bonifisien	*eŋən boňəfisi·ən*
ifal̆	*i·fal̆*
hun kuw̱lər åp	*hun kuwlər åp*
hun æ nöj urolə	*hun æ nöj u·roḻə*
slæṭ -ər, slæṭ slæt (el. *-ər, -eð, eð*)	*slæṭ -ər* ft. tf. *-əð*
hạ̊r æ kro̱qsme jæ sme̱neŋ	*hạ̊r æ kro̱qsme jær sme̱nəŋ*
smij̱ð, -ər, smẹð, smit el. *-ər, smiṭ, smit*	*smi̱ð, smi̱ðər, smẹð, smit*
haň blöw smækəð eṇ̌ el. *småkən eṇ̌*	*han blöw smækəð* el. *småkən eň*
æ wel eŋ̱ən ha tej̱r o snå̱q i mij̱n beṇəkər	*æ wel eŋən ha tej̱ər o snå̱q i mij̱n beṇkər*
I skal ha maṉə tak for æ bạr	*I skal ha maṉə tak får æ bạr*
hwans sæj do fo gåt	*hwans sæjər do· fo gåt*
læ æ dạr stå o klæ̣m	*a dạr står o klæ̣m*
æ sæj(r) tak fo gåt, da hwis do wel giṃə nöj	*æ sæjər tak fo gåt, da hwis do wel gi ṃæ nöj*

Grøn modtog i den tid, deres forbindelse varede mange beviser på, hvor højt Feilberg værdsatte hans medarbejderskab. Hver gang han viste tegn til at trættes lagde Feilberg yderligere pres på ham.

F. eks.: »23/10 1886.

Kære ven! De er et rart menneske at have med at gøre; thi både svarer de og svarer de godt

3/7 1888.....Dernæst må jeg bringe dem en særlig tak for deres G.; jeg har aldrig nogen steder fra haft noget så redt og udførligt i hænde, dette være sagt, foruden de gode eksempler og ny oplysninger, de bringer mig.

12/1 1889 ..... Deres brev var mig et bevis på deres fine og skarpe øre.....

.....jeg beder dem indstændig at holde en stund ud endnu, jeg ved ingen mulighed til at undvære dem.

.....Jeg beder deres hustru tale ordbogens sag hos dem. Jeg kan ikke nægte, at jeg selv har fået mange skænd for at sidde de mange tider ved skrivebordet.«

Næsten koldsindigt virker det, da Feilberg i 1889 efter at have kondoleret ved den ældste, yndlingsssønnens død umiddelbart efter fortsætter:

»10/12 1889.... Jeg ønsker så meget gærne at bevare forbindelsen med dem, deres hjælp har været af så stor betydning.«

Et bevis for Feilbergs høje tanker er det også, at han opfordrer til selvstændigt at skrive lyd- og formlære for vendelbomålet og aggerbomålet:

»14/11 1890. Jeg havde tiltænkt dem plads i det nye arbejde med skarpere lydbetegnelse, da jeg er overbevist om, at de for deres eget og vendelbomålet måtte kunne præstere noget dygtigt.

25/2 1891. Kunde de ikke have lyst til at udarbejde en lyd- og formlære for vendelbomålet og deres eget. Det synes mig, de måtte have mange af betingelserne for det. Ønskeligt var det ganske vist, at de kunde bruge Danias lydskrift, men det går vel også uden.«

Dette er vel årsagen til, at Grøn, da arbejdet efter de ni slidsomme år var færdigt, følte, at Feilberg i forordet dateret juli 1893 ikke gav ham så stor en del af æren, som tilkom ham. Netop dette brev er ikke bevaret, men hvor hårdt skuffelsen har ramt ham, aner man gennem Feilbergs sørgmodige og undskyldende svar og forsvar:

»15/12 1893..... Kære hr. Grön!

Som jeg skrev til dem, er der sluppet et og andet for mig, da det blev pludselig bestemt, at bindet skulde sluttes, og fortalen skulde göres færdig, inden prof. Jespersen, som skulde gennemse den, forlod landet, d.v.s. på knap 8 dage. Iblandt de ting, som slap fra mig, var en tak til dem for deres venlige og hjælpsomme tilbud, jeg var ked af det, da jeg opdagede det, og det har gjort mig mere ondt nu, da de har følt det som en forbigåelse. Når de får bogen og påny gennemlæser fortalen, vil de se, at den ting har ligget mig på sinde mere end andet, dette: ikke at smykke mig med lånte fjer el. give mig ud for hvad jeg ikke er. Oprindeligt var det min tanke, at betegne medarbejderne med tal (1, 2, 3 osv.) men måtte meget snart opgive tanken som uigennemførlig og en ny fejlkilde. Fra Vens. for eks. har jeg jo af større samlinger, deres iberegnet, haft i hænde og afskrevet c. 10, foruden en mængde mindre meddelelser, jeg kan knap opgive hvormange; for Vestj. er det i hundredvis. Aggermålet er jo deres hélt, men for Vendelbomålet kunde jeg ikke, om jeg vilde, markere deres særskilt, da det er indskrevet med det meget andet i håndskrift.«

Dette synes at være det sidste brev, der er vekslet mellem dem; hermed lader forbindelsen mellem dem til at være afbrudt. Det var synd for begge parter, at deres så fortræffelige og givtige samarbejde skulle ende i en sådan misstemning.

Ved denne gennemgang af Grøns breve og jævnførelsen med Feilbergs ordbog, har vi altså vundet et interessant indblik i Feilbergs arbejdsmetode og set, at han som ordbogsredaktør både var imponerende og havde store mangler.

Blandt de gode sider må fremhæves hans utrættelige iver for at få oplyst ordenes betydninger og bøjninger.

Til de mindre gode må regnes, at han påtvang selv de bedste blandt sine meddelere en lydskrift, som de følte ikke var dækkende for deres dialekt.

Og som alvorligere fejl må nævnes hans meget mangelfulde ekscerpering og hans sjuskethed i afskrivningen.

Alligevel kan man ikke få sig selv til at dømme ham hårdt for dette, for det er indlysende at arbejdet langt har oversteget en enkelt mands kræfter. Til det fordres i virkeligheden en stor, velud dannet medarbejderstab. Man kan kun være ham taknemmelig, at han frivilligt påtog sig dette store samlearbejde og derved reddede så meget som han gjorde for efterverdenen. Meget ville uden ham nu have været ganske tabt for sprogvidenskaben.

Eli Fischer-Jørgensen: Almen fonetik. 3. udg. m. illustrationer. – *Kr. Hald:* Dansk sprogstof i sjællandske diplomer fra det 13. århundrede. Særtr. af »Ti afhandlinger«. – *Thelma Hanson:* Dalinbilden i porträttkonsten och i den litterära traditionen. (Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhälles handlingar. 6. följden. Serie A. Band 6. No. 6. – *Rikard Hornby:* Gamle angivelser af hjemhørighed. Særtr. af »Ti Afhandlinger« udg. af Stednavneudvalget. – *J. Humlum:* Problemer i Danmarks landsplanlægning. Særtr. af Kulturgeografi. – *Ingemar Ingers:* Ortnamn i Malmö. IV. F. d. Fosie socken. Særtr. af Malmö fornminnesförenings årsskrift 1960. – *Valter Jansson:* Genitiv på -rs av pronomina och adjektiv. Særtr. af Nysvenska studier. 39. – *Alexander Jóhannesson:* Upprúni mannlegs máls. – *Johannisson, Ture:* Eine syntaktische Entlehnung im Schwedischen. Særtryk af Indogermanica, Festschrift für Wolfgang Krause. 1960. – *sa.:* Fsv. skærskota – nsv. skärskåda. Særtryk af Saga och Sed, 1959. – *sa.:* Nordische Sprachpflege. Særtryk af »Muttersprache« Januar 1960. – *Feilberg Jørgensen, A.:* Af Sprogforeningens undersøgelse vedrørende forsamlingshusenes tilstand i Nordslesvig 1959. i Sprogforeningens Årsberetning 1959–60. – *Aage Kabell:* Metrische Studien II. Antiker Form sich nähernd. (Uppsala Universitets årsskrift 1960:6). – *Sverre Klausen:* Das Problem der Erkennbarkeit der Existenz Gottes bei Kant. (Avhandl. utg. av Det no. Vid. Akademi i Oslo, II. Hist. Filos. Klasse. 1959. No 2). – *Johs. E. Tang Kristensen:* Den lærde landsdommer Christian Hermann Helwerskov og hans manuskripter. Særtr. af Fund og Forskning. VII. – *Johan Lange:* Tallerkensmækker. Særtr. af Arv og eje. – *Magnús Már Lárusson:* On the so-called »Armenian« Bishops. Særtr. – *K. G. Ljunggren:* En fornsvensk och några äldre danska översättningar av Gŭtasagan. (Saml. utg. av Svenska fornskriftsällskapet. Bd. 64). – *K. G. Ljunggren* och *S. Benson:* Litteraturkrönika 1959. – Særtr. af Arkiv. – *C. C. Matthiessen:* HǫII (Haall) viþ Hýrogi. Særtryk af Danske Studier 1960. – *sa.:* En dansk-norsk og en oldengelsk tandpineformel. Særtryk af Danske Studier 1960. – *Karl Martin Nielsen:* Til runedanskens ortografi. Særtryk af Arkiv. – *J. Sahlgren:* Alte schwedische Flüssnamen. Særtr. af VI. Internationale Kongress für Namenforschung. – *sa.:* Gunnar Gröpa. Særtr. af Kulturhist. Lexikon. – *Evert Salberger:* Böneformeln på två uppländska runstenar. Særtr. af Meddel. från Lunds Univ. historiska museum. 1958. – *sa.:* Ortnamnet på Fålebro-stenen. Særtr. af Namn och bygd. – *sa.:* Skamsöga. Særtr. af Nysvenska studier. Årg. 39. – *Didrik Arup Seip:* Eksempler på språklig terapi i norske dialekter. Særtr. af Maal og Minne. – *sa.:* Et forum for vitenskap og åndsfrihet. Særtr. – *sa.:* Der Monatsname mulseti. Særtr. af Indogermanica. Festschrift für Wolfgang Krause. – *sa.:* Primsigd – et gammelt øynavn. Særtr. af Maal og Minne. – *sa.:* En liten norsk språkhistorie. 14. oppl. 1960. – *Steblin-Kamenskij, M.:* Den islandske klusilforskyvning i fonologisk fremstilling. Särtryck ur Arkiv för Nordisk Filologi. 75: 1–4. 1960. – *Einar Ol. Sveinsson:* Handritamálið. – *sa.:* The Value of the Icelandic Sagas. (Særtr. af Saga-Book. XV). – *Björn K. Þórólfsson:* Biskupsskjalasafn. (Skrár þjóðskjalasafns. III). – *Carl-Herman Tillhagen.* Folklig läkekonst. – *Elias Wessén:* Havamal. Några stilfrågor. (Filologiskt arkiv. 8). – *sa.:* Ordspråk och lärodikt. Några stilformer i Havamal. Særtr. af Septentrionalia et Orientalia. Studia Bernhardo Karlgren dedicata. – *Widding, Ole:* En forbindelse imellem Sverris saga (AM 81 a, fol.) og Hectors saga. (i Særtryk af Bibliotheca Arnamagnæana. Vol. XX (Opuscula 1). side 94). – *sa.:* Fra ordbogens værksted. (i Særtryk af Bibliotheca Arnamagnæana Vol XX (Opuscula 1) side 341). – *sa.:* Håndskriftanalyser. (i Særtryk af Bibliotheca Arnamagnæana. Vol XX. (Opuscula 1). – *sa.:* Om Rævestreger. Et kapitel i Adonius saga. (i Særtryk af Bibliotheca Arnamagnæana Vol. XX (Opuscula 1) side 331). *sa.:* Til Konungs Skuggsjá. Kongens bøn efter R:719. (i Særtryk af Bibliotheca Arnamagnæana Vol. XX (Opuscula 1) side 113). – *K. Rob. V. Wikman:* Folkfolor – folkforor. Særtr. af Acta Academiae Aboensis. Humaniora XVIII. – *sa.:* Förskrivning till djävulen. Særtr. af Nord. Museets och Skansens årsbok 1960. – *Karl Wührer:* Følge. Særtr. af Kulturhist. Lexikon. – *Svend Aakjær:* Bakkers og bølgers land. Særtr. af Aarhuus Stiftstidendes Strejftog 5/5 1960. – *sa.:* Fabjerg og Faster. Særtr. af »Ti afhandlinger«. – *N. Århammer:* Zur inselnordfriesischen Wortkunde. Særtr. af Fryske Studzjes, Brouwerfestskr.

INSTITUT
FOR JYSK SPROG- OG KULTURFORSKNING

Publikationer:

Sprog og Kultur	I–XX. 1932–1958 pr. årgang	10,00
Jyske Folkemaal I.	Kristen Klastrup: På Træ·skofjo'l, 1935	4,00
– – II.	Torolf Kristensen: Fræ mi bet'te Ti' å ong· Daw·, 1939	5,00
– – III.	Distriktsdyrlæge H. Jensen: Himmerlandske Dialektfortællinger, 1940	udsolgt
– – IV.	A. C. Skyum: Vers på Morsingmål. 1953	5,00
– – V.	N. P. Bjerregaard: Årets arbejde i Ommersyssel. 1959	12,00
– – VI.	Arne Espegaard: Gavn og Gammen, 1960	12,00
Studier tilegnede Verner Dahlerup paa 75-aarsdagen, 1934		10,00
Peder Smed og Adser Bonde, udg. ved Svend Mogensen, 1936		4,00
Humanistiske Studier I. Peter Jeppesen: En sønderjydsk Dialekts Udvikling, 1938		udsolgt
Humanistiske Studier III. Marie Bjerrum: Felstedmaalets tonale Accenter. 1948		8,00
H. P. Hansen: Løb og Løbbinding, 1937		15,00
Gudmund Schütte: A Continuation of Widsith in German Romances and Danish Ballads, 1936		1,25
August F. Schmidt:	Nogle Arbejdsgilder i den gamle danske Landsby, 1938	2,00
– –	: Landsbygilder, 1940	2,00
– –	: Gilder i Landsbyen, 1942	2,00
– –	: Oldermand og Bystævne, 1945	6,00
Peter Skautrup:	De store bogstavers historie (særtryk). 1947	2,00
– –	: Kostaldens navne i danske dialekter (særtryk). 1949	3,00
– –	: Bondesind. 1950	6,00

Ikke i Boghandelen:

Spørgelister Nr. 1 A og B: Møllen, 1935.
Spørgeliste Nr. 2: Husdyrene, ved Niels Åge Nielsen, 1941.
Søren Haugstrup Jensen: En oversigt over den litteratur, som behandler stednavne med endelsen -lev, 1939.
»Messingjens«, i Lydskrift ved Søren Haugstrup Jensen, 1938.
Lydskrift (4 s.), 1938.

AARHUUS STIFTSBOGTRYKKERIE